

ORIGINAL ARTICLE

Meta-Analysis of the Level of Responsible Behaviors in Iranian Society in Dealing with Environment Based on Rodgers' Evolutionary Approach

Behrouz Mohamadrezapour¹, *Naser Soltani²

1. Ph.D. Student in Land Use Planning, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Urmia, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Urmia, Iran

Correspondence:

Naser Soltani

Email: n.soltani@urmia.ac.ir

Received: 6.Sep.2025

Received in revised form: 28.Jan.2026

Accepted: 23.Feb.2026

How to cite:

Mohamadrezapour, B., & Soltani, N. (2026). Meta-Analysis of the Level of Responsible Behaviors in Iranian Society in Dealing with Environment Based on Rodgers' Evolutionary Approach. *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 14(3), 33-70.

(DOI: [10.30473/EE.2026.73831.2822](https://doi.org/10.30473/EE.2026.73831.2822))

ABSTRACT

According to many environmental experts, the scale of ecological problems is a global challenge because the way humans have chosen to inhabit and utilize their habitat is the result of irresponsible human actions, leading to a critical situation in some areas. Therefore, this study aims to clarify the impact of responsible behaviors in Iranian society in dealing with the environment through a systematic review of theoretical literature. In this study, the data collection system follows a documentary approach, and textual data related to environmentally responsible behaviors are analyzed systematically using Rodgers' evolutionary approach. This analysis considers antecedents, characteristics, consequences, conceptual references, and related concepts. The results indicate that four antecedents (individual and social, cognitive, managerial and governance, and natural) serve as preconditions for the manifestation of two key characteristics: functional and structural. Moreover, in addition to positive consequences, there are also negative consequences, with the possibility of inconsistencies in outcomes. Furthermore, conceptual references have helped to clarify characteristics and related concepts by enhancing the understanding of similarities, differences, and concept descriptions. Among these, environmental attitudes, awareness, and knowledge are essential prerequisites for changing responsible behaviors, leading to an increased sense of responsibility toward the environment. Accepting responsibility fosters environmental ethics, and the development of such ethics plays a crucial role in addressing environmental crises.

KEYWORDS

Responsible Behaviors, Environment, Iran, Rodgers' Evolutionary Approach.

Introduction

According to many environmental experts, the scale of ecological problems is a global challenge because the way humans have chosen to inhabit and utilize their habitat is the result of irresponsible human actions, leading to a critical situation in some areas. In Iran, despite the explicit provisions of the law, particularly Articles 50 and 45 of the Constitution, the implementation of environmental policies remains incomplete in practice, reflecting a weakness in environmental governance. Consequently, Iran consistently ranks low in global indices related to environmental sustainability, sustainable development, and quality of life. Moreover, numerous studies have indicated that while public awareness of the importance of environmental protection is on the rise, this awareness does not necessarily translate into responsible environmental behavior (Heydari, 2024; Esmailnejad et al., 2021). This disconnect between awareness and action highlights the urgent need for a deeper analysis of environmental behavior patterns within Iranian society. Accordingly, this research aims to assess the level of responsible environmental behavior among Iranians, investigate the factors influencing these behaviors, and underscore the role of environmental commitment and responsibility in fostering environmental ethics and mitigating ecological threats. Such insights could inform the development of more effective policies to encourage sustainable practices. This study therefore addresses two central questions: To what extent does Iranian society demonstrate responsible environmental behavior? And what are the key factors that influence these behaviors?

Methodology

This qualitative research adopts a conceptual meta-analysis approach, grounded in Rodgers' evolutionary concept analysis. Rodgers' method, which emphasizes the dynamic nature of concepts within social and cultural contexts and their semantic evolution across time and space, offers a structured framework for analyzing abstract constructs such as responsible environmental behavior (Rodgers, 1989). In this study, data collection is conducted through a documentary method utilizing online platforms and digital scientific repositories. The data consist of written (textual) sources from databases, reflecting the characteristics of the subjects under investigation (namely antecedents, attributes, consequences, referents, and related concepts) in relation to the level of responsible environmental behavior in

Iranian society. The study follows an exploratory-analytical design within a qualitative methodological framework. Using Rodgers' evolutionary approach, the research examines the semantic structure of "responsible environmental behavior in Iranian society," taking into account the historical, social, and cultural dimensions that influence its conceptual development. Independent variables in the study include the level of responsible environmental behavior in Iranian society. In addition, background factors (e.g., social attitudes, environmental awareness, social capital), cognitive-behavioral traits of responsible conduct (e.g., volunteerism, sustainable consumption, social engagement), and secondary concepts (e.g., social responsibility, environmental justice, bioethics) are analyzed as independent and analytical variables.

An initial search yielded 101 sources, which were reduced to 81 after applying inclusion criteria. Titles and abstracts were screened, and 59 sources containing the relevant keywords were included, while others were excluded. After removing duplicates, 44 articles remained. These 44 articles were thoroughly reviewed and analyzed according to Rodgers' concept analysis method. Key information such as antecedents, attributes, consequences, referents, and related concepts was extracted, synthesized, and coded accordingly.

Result

The present study is grounded in Rodgers' evolutionary concept analysis approach, which is utilized to examine the consensus and historical understanding of a given concept, in this case, the responsible behavior of society in addressing environmental issues. Accordingly, this section initially focuses on identifying the concept of interest and the appropriate terminology for analysis. To this end, key terms and concepts that appeared frequently across relevant sources were reviewed through a brief scan of the existing literature. Following Rodgers' method, these elements were extracted and organized thematically into antecedents, characteristics, consequences, referents, and related concepts.

Based on the findings of this study, applying Rodgers' evolutionary method to the concept of responsible societal behavior toward the environment clarified its dimensions. A literature review revealed that the antecedents of the concept fall into four broad categories: (1) individual and social factors, (2) cognitive factors, (3) managerial factors, and (4) governance and natural factors.

The concept's attributes were categorized into two major dimensions:

- Structural dimensions, including holistic and structured thinking, promotion of prosocial behavior, enhancement of quality of life, assurance of long-term sustainability for current and future generations, ecological rationality, and cause-and-effect reasoning.
- Functional dimensions, encompassing human-centered and nature-centered orientations, environmental justice, feminist perspectives, legal compliance and accountability, responsibility, and adaptability.

The study further revealed both positive and

negative outcomes. Positive outcomes include sustainable development, environmental protection, enhanced social cohesion, strengthened cultural identity, increased place attachment, public satisfaction, delayed progression toward environmental crises, biodiversity conservation, and the alignment of development with cultural values. However, the possibility of contradictory or diverging results also emerged. In summary, based on Rodgers’ evolutionary approach, the research synthesized its content and findings to present the logical relationships among key terms and the main conceptual components in the form of a general table.

Table 1. Key Components of the Concept of Responsible Environmental Behavior Based on Rodgers’ Evolutionary Concept Analysis

Related Concepts	Conceptual References	Consequences	Antecedents	Characteristics	Row
Human behavior toward the Earth - Shift from anthropocentrism to ecocentrism - Human interaction with the environment - People's everyday actions toward the environment - An individual's judgments about a phenomenon - Society's decision to adopt an environmental idea - Social action - Shared mental assumptions about the importance of the environment - People's capacity to transform social	As a non-material value - Public domain of environmental ethics - Collective and universal duty - Supportive behaviors among the younger generation - Positive interaction with the environment - Forming an attitude toward the target behavior - Development of positive attitudes toward the environment - Human, nature, and culture - Fundamental worldview values of the individual - Behavioral solutions - Environmental event -	Sustainability - Sustainable development - Environmental protection - Social cohesion - Strengthening cultural identity - Equating development with culture - Children's health - Social revitalization - Vitality of life - Place attachment - Public satisfaction - Conservationism and protectionism - Just society - Slowing the pace of crisis - Biodiversity protection - Ensuring species diversity - Beauty of natural systems and present or future human use of nature - Sense of efficacy - Environmental governance improvement - Resource	Environmental Education Programs- Environmental Planning and Management- Environmental Health-Service Improvement- Life Satisfaction-Green Human Resource Management-Waste Management- Mass Media-Organized Social Forces-Resource Extraction	1. Holistic and structured thinking 2. Promoting prosocial behavior 3. Improving the quality of life 4. Ensuring the long-term sustainability of current and future generations 5. Ecological rationality 6. Causal Relationships	1
			Sectoral and Regional Policies-Transformative Shifts in Global Thinking and Habits- Understanding of Ecological Capacity and Resilience- Environmental Regulations-Trust- Natural Laws, Legal Awareness, and Public Wealth		
			Environmental attitude, awareness, and knowledge- Environmental culture-cultural capital- Environmental ethics-moral beliefs- Environmental perception- values- Environmental intention-behavioral intentions-social group behavior-planned behavior- law-abiding behavior- Sense of place- Sense of	8. Positive Motivation and	2

Related Concepts	Conceptual References	Consequences	Antecedents	Characteristics	Row
goods into a thriving society - A new form of environmental policymaking with public participation - Fair and meaningful participation in environmental decision-making - Impact of human activities on the environment	Modern human cultures - Environmental reforms - Applied ethics	utilization reform- Continuation of survival - Physical, moral, intellectual, and aesthetic development	belonging- emotional and affective relationship of individuals with the environment- Civic participation- Dominant societal tendencies- individuals' political orientation- religiosity- beliefs- lifestyle	Acceptance of Mistakes	
		Water crisis - Loss of plant and animal biodiversity - Food crisis - Air pollution in Iran's industrial cities - Drought - Desert expansion - Climate change - Soil acidification and erosion - Dust storms and sandstorms	Age - Gender - Marital status - Income level - Education level - Place of residence		

Conclusion

Today, environmental issues have become one of the most prominent topics in both scientific and political discourse. Consequently, responsible environmental behavior as a human-driven strategy for preventing ecological crises has gained significant attention among environmental thinkers, advocates, and specialists. While such behavior influences many environmental challenges, it is itself shaped by a variety of factors. In the case of Iran, evidence consistently shows a lack of adherence to environmental sustainability principles. Continued neglect, in plain terms, reflects an alarming reality: Iran's biological resources are on the verge of collapse. As repeatedly cited in this study, many experts believe that overcoming this situation depends on promoting a positive environmental attitude, enhancing public awareness, encouraging civic participation, and cultivating a robust environmental culture, all of which can be achieved through improvements in environmental behavior. According to the results presented in the preceding table and in response to the first part of the research question, it must be acknowledged that Iran's growing environmental challenges have reached a critical point. These include soil erosion, drought, dust storms, loss of biodiversity, land subsidence, water scarcity, inefficient waste management, and severe air pollution. These

challenges not only generate domestic social, political, and security concerns, but they are also likely to complicate Iran's diplomatic relations with neighboring countries in the future. The worsening environmental landscape poses a serious national security threat, undermining social cohesion, public health, environmental resilience, and the national economy. In light of these risks, it is imperative that society adopt a more responsible approach toward the environment and assume collective responsibility for environmental stewardship. Without timely and effective action, these issues will inevitably escalate into a full-blown disaster. Regarding the second research question, and as explored in the theoretical section of this study, findings confirm that environmental attitudes, awareness, and knowledge are essential preconditions for fostering responsible environmental behavior. These elements reinforce a sense of accountability and lead to the growth of environmental ethics within society. Strengthening environmental ethics is widely viewed as a key factor in resolving ecological crises. Ideally, this shift will move society away from a mindset of dominance over nature toward one of coexistence, adaptation, and ecological restoration. Notably, environmental awareness, frequently emphasized in previous research, is positively correlated with environmentally responsible actions. Cultural factors also play a vital role in shaping these

behaviors. Other influential factors include emotional bonds and a sense of belonging to the environment, legal awareness, the safeguarding of public resources, and the emergence of law-oriented behavior, as well as behavioral intentions and place attachment.

Based on the findings of this study and in line with efforts to institutionalize responsible environmental behavior, the following recommendations are offered:

1. Implement continuous public education, with a particular focus on children and adolescents

in schools and families, to foster environmentally responsible behaviors.

2. Promote environmental culture through initiatives led by social movements and non-governmental organizations (e.g., municipalities), including awareness campaigns using public banners related to native wildlife protection, water scarcity, and related issues.

CONFLICT OF INTEREST

The authors have declared no conflicts of interest.

«مقاله پژوهشی»

فرا تحلیل سطح رفتارهای مسئولانه جامعه ایران در مواجهه با محیط‌زیست بر اساس رویکرد تکاملی راجرز

بهروز محمدرضاپور^۱، ناصر سلطانی^۲

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی آمایش سرزمین، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران
۲. دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

نویسنده مسئول:

ناصر سلطانی

رایانامه: n.soltani@urmia.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۱۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۴

استناد به این مقاله:

محمدرضاپور، بهروز. و سلطانی، ناصر. (۱۴۰۵). فرا تحلیل سطح رفتارهای مسئولانه جامعه ایران در مواجهه با محیط‌زیست بر اساس رویکرد تکاملی راجرز، فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۱۴(۳)، ۳۳-۷۰.

(DOI: [10.30473/EE.2026.73831.2822](https://doi.org/10.30473/EE.2026.73831.2822))

چکیده

به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران محیط‌زیست، مقیاس مشکلات محیط‌زیستی به‌عنوان چالشی جهانی، ناشی از این است که روشی که انسان در سکنی گزیدن و استفاده از زیستگاه خود برگزیده، محصول کنش‌های غیرمسئولانه انسان است، به‌طوری‌که برخی از مناطق در وضعیت بحرانی قرار دارد؛ بنابراین هدف این پژوهش، واضح‌سازی تأثیر رفتارهای مسئولانه جامعه ایران در مواجهه با محیط‌زیست با مرور نظام‌مند ادبیات نظری می‌باشد. در این پژوهش، نظام گردآوری داده‌ها به شیوه اسنادی بوده و داده‌های نوشتاری مرتبط با رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی برحسب پیشایندها، ویژگی‌ها، پیامدها، ارجاع‌های مفهوم و مفاهیم مرتبط، با استفاده از روش تکاملی راجرز به‌عنوان یک روش سیستماتیک مورد تحلیل قرار می‌گیرد. نتایج بیانگر آن است که چهار پیشاینده: فردی و اجتماعی، شناختی، مدیریتی و حاکمیتی و طبیعی، شرایط پیشینی برای عینیت یافتن دو ویژگی، عملکردی و ساختاری با مفهوم هستند. همچنین علاوه بر پیامدهای مثبت، پیامدهای منفی نیز با احتمال مغایرت در نتایج وجود دارد. همین‌طور، ارجاع‌های مفهوم به واضح‌سازی بیشتر ویژگی‌ها و مفاهیم مرتبط نیز به فهم شباهت‌ها، تفاوت‌ها و توصیف مفهوم کمک کرده است. در این بین نگرش، آگاهی و دانش زیست‌محیطی از پیش‌شرط‌های ضروری در تغییر رفتارهای مسئولانه بوده که به تقویت احساس مسئولیت نسبت به محیط‌زیست می‌انجامد، پذیرش مسئولیت، اخلاق زیست‌محیطی را توسعه می‌دهد و توسعه اخلاق، عاملی مؤثر در رفع بحران‌های زیست‌محیطی خواهد بود.

واژه‌های کلیدی

رفتارهای مسئولانه، محیط‌زیست، ایران، رویکرد تکاملی راجرز.

مقدمه

هستیم و ایران در رعایت شاخص‌های پایداری محیط‌زیست، شاخص‌های توسعه پایدار و شاخص‌های کیفیت زندگی همواره در انتهای جدول جهانی قرار داشته است. برای نمونه، رتبه ضعیف ایران در شاخص عملکرد محیط‌زیستی (۱۳۳ از ۱۸۰ کشور)، نرخ بالای فرسایش خاک (بالا تر از میانگین جهانی)، بحران ریزگردها، و خشکی دریاچه‌ها، از نشانه‌های بارز این وضعیت هشداردهنده هستند (Madani, 2014; Alizadeh-Choobari et al., 2014). افزون بر این، مطالعات متعدد نشان داده‌اند که گرچه آگاهی نسبت به اهمیت حفاظت از محیط‌زیست در جامعه ایرانی در حال رشد است، اما این آگاهی لزوماً به رفتارهای مسئولانه منجر نمی‌شود (Heydari, 2021; Esmailnejad et al., 2024). این شکاف میان آگاهی و عمل، ضرورت تحلیل دقیق‌تر الگوهای رفتاری محیط‌زیستی در جامعه ایران را دوچندان می‌کند. لذا این پژوهش در پی آن است تا ضمن شناسایی سطح رفتارهای مسئولانه جامعه ایران در مواجهه با چالش‌های محیط‌زیستی، عوامل مؤثر بر این رفتارها را بررسی و تحلیل کند و اهمیت تعهد و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی را به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در توسعه اخلاق محیط‌زیستی و کاهش تهدیدات محیط‌زیستی برجسته سازد؛ امری که می‌تواند به تدوین سیاست‌هایی مؤثرتر برای ارتقاء رفتارهای پایدار کمک کند. بنابراین، افزایش چالش‌های محیط‌زیستی در ایران از یک‌سو و محدودیت منابع تجدیدپذیر طبیعی از سوی دیگر که زیستن در محدوده‌های پایدار را با چالشی جدی در ایران مواجه کرده است و با وجود تصریح قوانین ملی بر لزوم حفاظت از محیط‌زیست، به نظر می‌رسد رفتار جامعه در قبال محیط‌زیست از سطح مسئولانه مطلوب برخوردار نباشد؛ که این موضوعات، ضرورت و اهمیت پرداختن به موضوع مورد مطالعه را به‌عنوان یکی از موضوعات مهم پژوهشی باهدف فراتحلیل سطح رفتارهای مسئولانه جامعه ایران در مواجهه با محیط‌زیست و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری یا تضعیف این رفتارها، دوچندان کرده است. از این‌رو در پژوهش حاضر، محققان به دنبال پاسخگویی به دو سؤال اصلی هستند: رفتار جامعه در مواجهه با محیط‌زیست تا چه اندازه مسئولانه است؟ و این رفتارها تحت تأثیر چه عواملی هستند؟

رفتار مسئولانه محیط‌زیستی به رفتار افراد درگیر در ترویج توسعه پایدار محیط‌زیستی، کاهش اثرات محیط‌زیستی و انجام اقدامات بعدی که برای محیط‌زیست مفید است، اشاره دارد. (Kuo et al., 2021). رفتار محیط‌زیستی از منظر پایداری به

امروزه نگرانی‌هایی از جمله مسائل و چالش‌های محیط‌زیستی، تخریب‌های مرتبط با تغییرات اقلیمی، تخریب تدریجی لایه ازن، از بین رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری، افزایش جمعیت، پیشرفت فناوری، بحران غذایی، جنگل‌زدایی، استفاده استثمارگرانه و غیراصولی از محیط طبیعی و اقدامات غیرمسئولانه انسانی موضوع بحث در سراسر جهان شده و توجه دولتی‌ها و غیردولتی‌ها را به خود جلب کرده است (Kazemi Saraskanrood et al., 2023, quoted from Osbaldiston & Schott, 2012).

در کشور ایران، علیرغم نص صریح قانون مطابق اصل ۵۰ قانون اساسی که حفاظت از محیط‌زیست به‌عنوان یک وظیفه عمومی و همگانی تلقی می‌گردد و عنوان شده: "در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت از محیط‌زیست که نسل امروز و نسل‌های آینده باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد؛ از این‌رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط‌زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن همراه باشد ممنوع است" (Constitution of the Islamic Republic of Iran, 2012) و از سوی دیگر، مطابق اصل ۴۵ قانون اساسی "انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رها شده، معادن، دریاچه‌ها، دریاها، رودخانه‌ها و غیره در اختیار حکومت اسلامی است" باید عنوان کرد؛ نه تنها در جهت اجرای این اصول گام‌های عملیاتی درخور توجهی برداشته نشده است و پس از گذشت چهار دهه فعالیت در حوزه محیط‌زیست، وضعیت امروزی مسائل محیط‌زیستی در ایران چندان رضایت‌بخش نمی‌باشد؛ بلکه کشور با مشکلات و مسائل عدیده‌ای همچون خشکسالی، تولید گازهای گلخانه‌ای، آلودگی هوای شهرهای صنعتی ایران، سرازیر شدن شیرابه زباله‌ها به رودخانه‌ها، ریختن زباله‌ها در معابر عمومی، پارک‌های جنگلی و پارک‌های سطح شهرها، پساب فاضلاب‌های صنعتی، تغییر کاربری اراضی کشاورزی، ریزگردها و طوفان‌های شن، خشک شدن دریاچه ارومیه، بروز سونامی نمک و غیره روبروست (Rezadoost et al., 2023; Heydari, 2024; Esmailnejad et al., 2021; Leonidou et al., 2022; Akhtar et al., 2012; Osbaldiston & Schott, 2012). از این‌رو متأسفانه در کشور ایران، با وجود ظرفیت‌های قانونی نظیر اصول ۵۰ و ۴۵ قانون اساسی، در عمل شاهد اجرای ناقص سیاست‌های محیط‌زیستی و ضعف در حاکمیت محیط‌زیستی

Fawehinmi et al., 2020; Tavakolaghayarihir)
(et al., 2016).

رویکردهای نظری و فلسفی نسبت به محیط‌زیست: در قرن حاضر رفتار محیط‌زیستی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین عوامل محیطی موردتوجه محققان بوده و تحت تأثیر عوامل متفاوتی است که از دیدگاه‌ها و رویکردهای نظری و فلسفی مختلف موردبررسی قرار گرفته است (Masoudi et al., 2022; Hasanidarmian et al., 2021; Safa & Mohamadian Saghinsara, 2020; Balunde et al., 2019). جدول زیر مهم‌ترین این رویکردها را همراه با ویژگی‌ها و منابع معرفی می‌کند:

رفتارهایی اطلاق می‌شود که به بهبود پایداری محیط‌زیستی کمک می‌کند. در کل، رفتار محیط‌زیستی به رفتاری اشاره دارد که آگاهانه از محیط‌زیست محافظت می‌کند و پایداری آن را بهبود می‌بخشد (Wittenberg et al., 2023). رفتار محیط‌زیستی یک رفتار پایدار است که بر روی یکی از سه رکن توسعه پایدار، یعنی پایداری محیط‌زیستی، حفظ منابع طبیعی و حفاظت از اکوسیستم‌ها برای تضمین دوام درازمدت نسل فعلی و آینده در این سیاره، تأکید بر حفاظت از تنوع زیستی در زیست‌بوم‌های محلی و منطقه‌ای، مدیریت زباله، صرفه‌جویی در انرژی، مصرف‌گرایی سبز، بازیافت و غیره متمرکز است

جدول ۱. رویکردهای نظری و فلسفی محیط‌زیست

Table 1. Theoretical and Philosophical Perspectives on the Environment

استنادها References	ویژگی‌ها Features	رویکردها Approaches
Balunde et al., 2019 Masoudi et al., 2022 Hasanidarmian et al., 2021	نوعی جهان‌بینی است که بر اساس آن انسان سرچشمه همه ارزش‌هاست. بر اساس این نگرش، انسان مرکز کائنات است و محیط‌زیست تنها در خدمت منافع انسان است و هیچ حقی برای طبیعت به‌خودی‌خود در نظر گرفته نمی‌شود. This worldview posits that human beings are the source of all values. From this standpoint, humanity is regarded as the center of the universe; the environment exists solely to fulfill human interests, and nature is considered to have no intrinsic rights of its own.	انسان‌محوری Anthropocentric
Balunde et al., 2019 Soleimanpouromran et al., 2017	این رویکرد در اشاره به این باور فلسفی بکار می‌رود که قوانین طبیعی بر ساختار و رفتار جهان طبیعی حاکم است و جهان تنها توسط این قوانین ایجاد شده است. This approach refers to the philosophical belief that natural laws independently govern the structure and behavior of the natural world, asserting that the universe was created solely by these laws.	طبیعت‌محوری Ecocentric
Hasanidarmian et al., 2021	این رویکرد به توزیع عادلانه خطرات و منافع محیط‌زیستی تأکید دارد. This approach emphasizes the just and equitable allocation of environmental risks and benefits.	رویکرد عدالت توزیعی Distributive Justice Approach
Outhwaite & Batamour, 2013- translated by Hassan Chavoshian Masoudi et al., 2022	محیط‌زیست‌گرایی را می‌توان هر دیدگاهی دانست که بر نقش شرایط و نیروهای بیرونی در مقابل ساختارها و فرایندهای درونی، در شکل دادن به رشد و توسعه، توانایی‌ها و فعالیت‌های موجودات، خصوصاً انسان‌ها تأکید می‌کند یا ارزش می‌دهد. Environmentalism can be defined as a perspective that prioritizes the influence of external conditions and forces rather than internal structures and processes in shaping the growth, development, capabilities, and behaviors of organisms, particularly humans.	رویکرد محیط‌زیستی گرایانه Environmentalism Approach
Joslyn & Rocha, 2000	این رویکرد به اندیشیدن کل‌گرا، ساختارمند و میان‌رشته‌ای تأکید دارد. This approach emphasizes holistic, structured, and interdisciplinary thinking.	رویکرد سیستم‌های پیچیده Complex Systems Approach

استنادها References	ویژگی‌ها Features	رویکردها Approaches
Soleimanpouomran et al., 2017 Hasanidarmian et al., 2021	حفاظت‌گرایی: طبیعت را به‌عنوان یک منبع گسترده برای استفاده انسان می‌بیند که باید حفظ شود زیرا ارزش اقتصادی دارد. صیانت‌گرایی: ارزش‌گذاری صرفاً اقتصادی طبیعت را رد می‌کند و بر حفظ طبیعت برای اطمینان از تنوع گونه‌ها، زیبایی نظام‌های طبیعی و استفاده فعلی یا آینده انسان‌ها از طبیعت تأکید می‌کند. Conservationism views nature as a vast resource for human use, emphasizing its preservation primarily due to its economic value. Protectionism rejects a purely economic valuation of nature and underscores its preservation to maintain species diversity, the aesthetic integrity of natural systems, and the current or future benefits it offers to humanity.	حفاظت‌گرایی و صیانت‌گرایی Conservationism and protectionism
	این رویکرد پیوندهای بین فمینیسم و بوم‌شناسی را مورد توجه قرار می‌دهد و سلطه را در رابطه زن و مرد و بین انسان و طبیعت نقد می‌کند. This approach explores the interconnections between feminism and ecology, critiquing structures of domination present in both gender relations and the human-nature relationship	رویکرد فمینیستی Ecofeminism Approach

(۲۰۱۲). بیانگر این است که آموزش محیطی با فرهنگ محیط‌زیستی رابطه مثبت دارد. اهداف محیط‌زیستی بر فرهنگ محیط‌زیستی اثرگذار است و حمایت مدیریتی از پروژه‌های محیط‌زیستی نیز با فرهنگ محیط‌زیستی ارتباط مثبت دارد (Metcalf, 2012). از دیدگاه تومه^۴ (۲۰۰۲)، بین محیط‌زیست و توسعه فرهنگی رابطه متقابلی وجود دارد. اگر توسعه، بعد فرهنگی داشته باشد می‌توان محیط‌زیست را بهتر محافظت نمود و اگر محیط‌زیست حفاظت شود این اقدام باعث تقویت هویت فرهنگی می‌شود؛ بنابراین، هدف نهایی این است که توسعه را با فرهنگ مترادف کنیم (Tohme, 2002- Translated by Mahmoud Sharepour).

با توجه به نظریه‌های موجود و پیشینه تجربی، می‌توان فرض کرد که عوامل بسیاری بر فرهنگ محیطی و مؤلفه‌های آن تأثیر می‌گذارد؛ البته دانش محیط‌زیستی بر نگرش فرد نسبت به محیط چه به‌طور کلی و چه به‌طور خاص تأثیر دارد. هنجار اجتماعی ممکن است بر نگرش یا رفتار فرد نسبت به محیط تأثیر بگذارد. به نظر می‌رسد احساس کارآمدی عامل دیگری است که فرهنگ محیطی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد (Hemmati & Shobeiri, 2016). فرهمند و همکاران^۵

عوامل مؤثر بر رفتار مسئولانه محیط‌زیستی: تنوع رفتار نسبت به محیط‌زیست تحت تأثیر عوامل و متغیرهای گوناگونی است که از جمله آن می‌توان به متغیرهای جمعیتی (جنسیت، سن، سطح تحصیلات، وضعیت تأهل، سطح درآمد، محل زندگی)، دانش و آگاهی محیطی، دین‌داری، جهت‌گیری سیاسی افراد، رسانه‌های جمعی، نگرانی محیط‌زیستی، فرصت‌ها و سرمایه اجتماعی اشاره داشت. همچنین نقش عواملی مانند حس مکان و نگرش محیط‌زیستی که می‌توانند بر رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی تأثیرگذار باشند نیز حائز اهمیت می‌باشد (Rezadoost et al., 2023; Mehmetoglu, 2010; Taskin, 2009).

مطالعات حاجی‌زاده میمندی و همکاران^۱ (۱۳۹۳) و زارع و همکاران^۲ (۱۳۹۹)، بیانگر آن است که متغیر سرمایه فرهنگی، بیشترین تأثیر مثبت را بر رفتارهای محیط‌زیستی دارد. فرهنگ مردم یک جامعه نقش اساسی در جریان کنش‌های روزمره دارد و عامل اصلی و موتور توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست است. متغیر سبک زندگی، رتبه دوم و تحصیلات، رتبه سوم را به خود اختصاص داده‌اند (Hajizadeh Meymandi et al., 2020; Zare et al., 2015). یافته‌های تحقیق متکالف^۳

4. Tohme, 2002- Translated by Mahmoud Sharepour
5. Farahmand et al

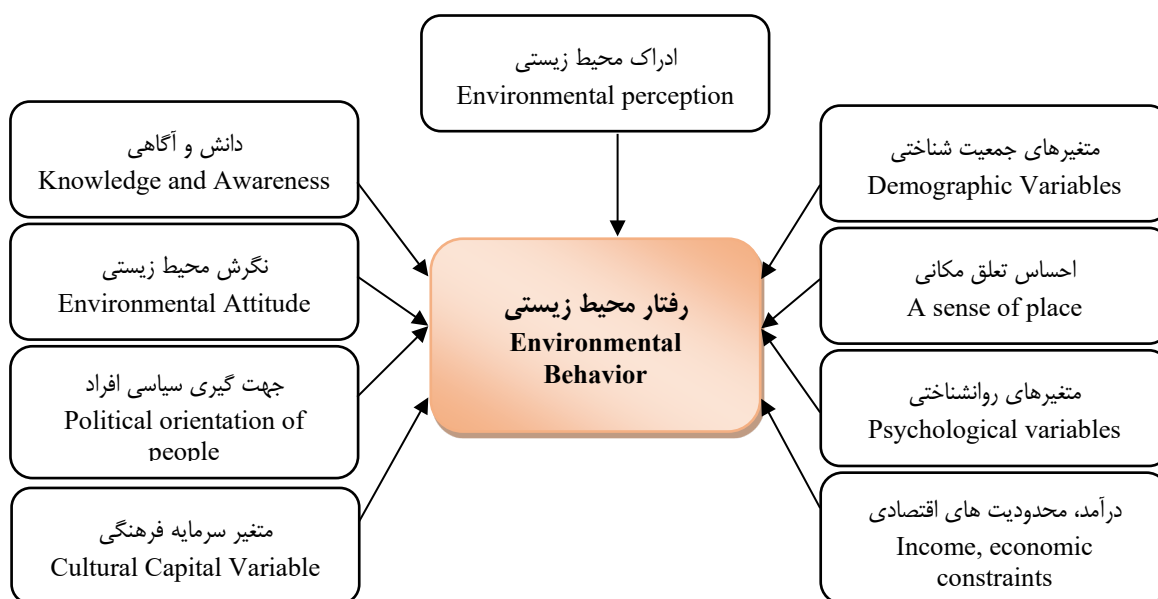
1. Hajizadeh Meymandi et al
2. Zare et al
3. Metcalf

(۲۰۲۱) رابطه بین دانش محیطی، نگرشها و رفتار محیط زیستی مصرف کنندگان را بررسی کرده اند. دانش محیطی به عنوان سطح آگاهی افراد از مسائل محیطی که بر رفتار آنها تأثیر می گذارد، تفسیر می شود (Dhir et al., 2021). وینسکی و همکاران^۴ (۲۰۲۱) در تحقیق خود، آگاهی محیط زیستی، توجه و آگاهی افراد از تأثیرات رفتارهایشان بر منابع بیولوژیکی را نشان می دهند؛ به عبارت دیگر می توان آن را داشتن آگاهی و دانش در مورد محیطی که افراد در آن زندگی می کنند برشمرد که بر رفتار دوستدار محیط زیست اثر می گذارد (Wierzbinski et al., 2021). از این رو مجموعه عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای مسئولانه محیط زیستی جامعه از دیدگاه محققین به شرح شکل ذیل می باشد:

4. Wierzbinski et al

(۱۳۹۲) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که بین آگاهی محیط زیستی و رفتارهای محیط زیستی همبستگی مثبت و متوسط وجود دارد، اما تحصیلات ارتباطی با رفتارهای محیط زیستی ندارد (Farahmand et al., 2014). مطالعات حجازی و همکاران^۱ (۱۳۹۶) بیانگر آن است که چهار مؤلفه دانش محیط زیستی، ادراک محیط زیستی، نگرش محیط زیستی و نیت محیط زیستی رابطه مثبتی با رفتارهای محیط زیستی دارد (Hejazi et al., 2017). از دیدگاه آزادخانی و همکاران^۲ (۱۳۹۷)، دانش و آگاهی محیط زیستی یکی از بهترین راه حل ها برای غلبه بر چالش های آن و دستیابی به توسعه پایدار تلقی می شود (Azadkhani et al., 2018). دیر و همکاران^۳

1. Hejazi et al
2. Azadkhani et al
3. Dhir et al

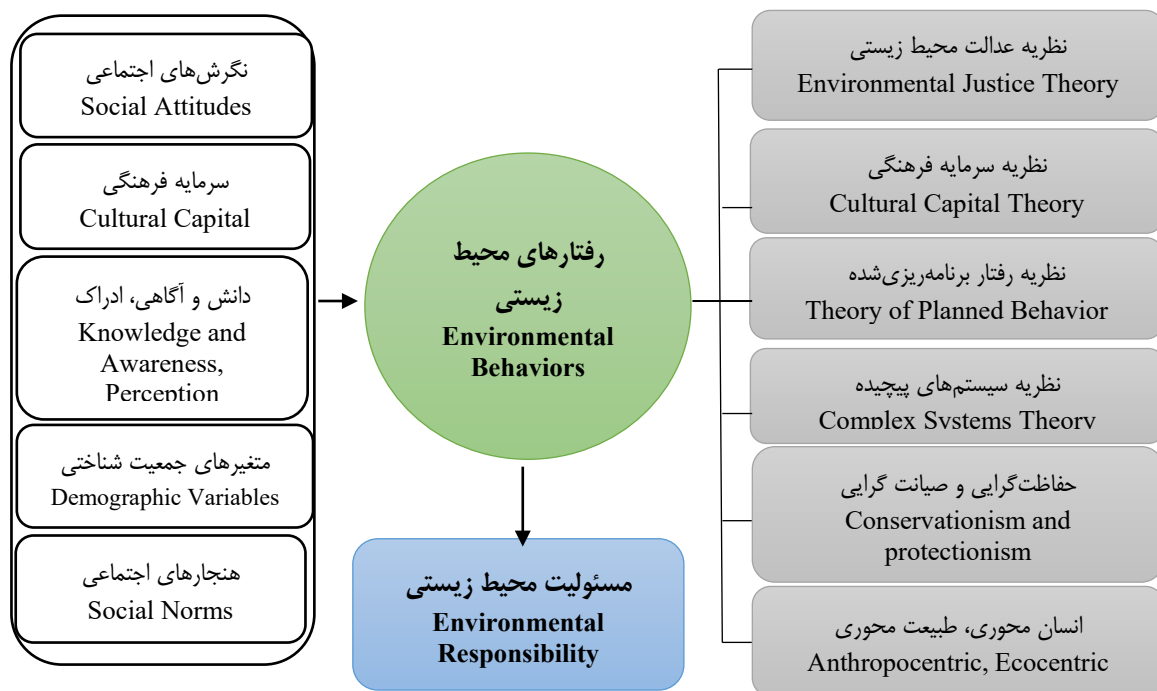

شکل ۱. مجموعه عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای مسئولانه محیط زیستی (ترسیم: نگارندگان با اقتباس از مطالعات پیشین)

Figure 1. Set of Factors Influencing Environmentally Responsible Behaviors (Drawing: Authors, Adapted from Previous Studies)

کدام به نوعی تأثیرگذاری اجتماعی و فردی بر رفتارهای محیط زیستی را توضیح می دهند. از این رو مجموعه این عوامل یک دیدگاه جامع از عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای محیط زیستی ارائه می دهد. این مطالعه با ارائه مدلی مفهومی، نشان می دهد که ترکیب دانش، نگرش، هنجارهای اجتماعی می تواند به بهبود رفتارهای شهروندان و مسئولیت پذیری در جهت حفظ محیط زیست کمک کند.

این پژوهش به بررسی عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط زیستی پرداخته و نشان داده است که متغیرهای جمعیتی، سرمایه فرهنگی، دانش محیط زیستی، نگرش اجتماعی و سیاست های مدیریتی در شکل گیری رفتارهای پایدار نقش دارند. چارچوب نظری پژوهش بر نظریه هایی مانند رفتار برنامه ریزی شده، سرمایه فرهنگی، عدالت محیط زیستی، سیستم های پیچیده و نظریه حفاظت گرایی استوار است که هر

شکل ۲. مدل مفهومی تلفیقی رفتارهای محیط زیستی (ترسیم: نگارندگان)

Figure 2. Integrated Conceptual Model of Environmental Behaviors (Drawing: Authors)

مواردی به شرح جدول ذیل اشاره می‌گردد:

پیشینه پژوهش

از میان آثار منتشرشده در زمینه موضوع مورد پژوهش، به

جدول ۲. خلاصه پژوهش‌های پیشین

Table 2. Summary of Previous Research

خلاصه نتایج Summary of Results	عنوان پژوهش Research Title	سال پژوهش Research Year	پژوهشگران Researchers
<p>محققان در این پژوهش اثربخشی کمپین روز زمین را بر شکل‌گیری نگرش‌های محیط‌زیستی تا ۲۳ سال بعد در جوامعی که افراد شرایط آب و هوایی بدی را در آن روز تجربه کرده‌اند، بررسی کردند. نتایج نشان داد که تغییرات آب‌وهوا، اثرهای بلندمدت بر نگرش‌های افراد، رفتار محیط زیستی افراد و سلامت کودکان دارد.</p> <p>In this study, researchers investigated the effectiveness of the Earth Day campaign in shaping environmental attitudes up to 23 years later in communities that experienced severe weather conditions on that day. The findings suggest that environmental activism can have long-term effects on public attitudes, environmental behavior, and children's health.</p>	<p>هر روز، روز زمین است: شواهدی در مورد تأثیر طولانی‌مدت فعالیت‌های محیط‌زیستی</p> <p>Every Day Is Earth Day: Evidence on the Long-Term Impact of Environmental Activism</p>	2023	هانگرمن و موورثی Hungerman, & Moorthy
<p>محققان در این پژوهش با استفاده از تئوری عمل منطقی (TRA) نگرش‌ها، رفتارها و هنجارهای ذهنی مؤثر بر رفتار محیط‌زیستی</p>	<p>نظریه اقدام منطقی به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده رفتار محیطی:</p>	2023	لامینو جارامیلو و همکاران Lamino

خلاصه نتایج Summary of Results	عنوان پژوهش Research Title	سال پژوهش Research Year	پژوهشگران Researchers
<p>دانشجویان را مطالعه کردند. نتایج نشان داد که متغیرهای TRA پیش‌بینی واریانس رفتار محیط‌زیستی را ۱۵ درصد افزایش داد.</p> <p>In this study, researchers employed the Theory of Reasoned Action (TRA) to examine the attitudes, behaviors, and subjective norms influencing students' environmental behavior. The findings indicated that incorporating TRA variables increased the explained variance in environmental behavior by 15%.</p>	<p>مقایسه بین فرهنگی بین دانشجویان تگزاس، لوئیزیانا و هندوراس</p> <p>The Theory of Reasoned Action as a predictor of environmental behavior: A cross-cultural comparison between college students from Texas, Louisiana, and Honduras</p>		Jaramillo et al
<p>نتایج نشان داد که توسعه یک مداخله ناهماهنگی شناختی جدید مبتنی بر مدل مبتنی بر عمل برای تقویت رفتار حامی محیط‌زیست است. بر اساس نتایج، این مداخله بر رفتارهای محیط‌زیستی داخل خانه و محیط کار تأثیرگذار است.</p> <p>The results indicated that developing a new cognitive dissonance intervention based on an action-oriented model to enhance pro-environmental behavior was effective. This intervention positively influenced pro-environmental behaviors both at home and in the workplace.</p>	<p>افزایش رفتار حامی محیط‌زیست در محیط‌های خانه و کار از طریق ناهماهنگی شناختی و خودمختاری</p> <p>Increasing pro-environmental behavior in the home and work contexts through cognitive dissonance and autonomy</p>	2023	بنتلر Bentler
<p>نتایج نشان داد که عواطف گروهی و باورهای اخلاقی می‌توانند به‌طور معناداری رفتارهای حامی محیط‌زیست ساکنان را پیش‌بینی کنند و باورهای اخلاقی تأثیر معناداری بر رفتارهای پایه حامی محیط‌زیست دارند. به این معنا که وقتی افراد نسبت به عوامل محیطی اشتیاق دارند و از آسیب رساندن به محیط‌زیست احساس گناه می‌کنند، تشویق می‌شوند تا فعالانه در فعالیت‌های حفاظت از محیط‌زیست در اماکن عمومی شرکت کنند و در مورد حفاظت از محیط‌زیست مشاوره دهند.</p> <p>The results indicated that group emotions and moral beliefs significantly predict residents' pro-environmental behaviors. Moreover, moral beliefs have a particularly strong influence on fundamental pro-environmental actions. Specifically, when individuals feel emotionally invested in environmental issues and experience guilt about harming the environment, they are more likely to engage actively in public environmental protection efforts and offer advice on sustainable practices.</p>	<p>تأثیر عواطف گروهی و باورهای اخلاقی بر رفتار طرفدار محیط‌زیست: نقش واسطه‌ای خوسه بندی روانشناختی</p> <p>Effects of Group Emotion and Moral Belief on Pro-Environmental Behavior: The Mediating Role of Psychological Clustering</p>	2022	لی و همکاران Li et al
<p>محقق در این پژوهش تأثیر آگاهی محیط‌زیستی را بر نگرش‌ها و نگرانی‌های محیط‌زیستی عموم مردم با تمرکز بر کمپین ساعت زمین، آزمایش کرده است. کمپین ساعت زمین، پیامدهای محیط‌زیستی فعالیت‌های انسانی را برجسته و رفتارهای پایدار را در بین افراد تشویق می‌کند و سپس با فراخوانی برای اقدام گسترده به اوج خود می‌رسد.</p> <p>In this study, the researcher examined the impact of environmental awareness on public attitudes and concerns regarding the environment, using the Earth</p>	<p>روزهای آگاهی و نگرش‌های محیط‌زیستی مورد مطالعه: ساعت زمین</p> <p>Awareness days and environmental attitudes: The case of the "Earth Hour</p>	2022	کونتوریس Kountouris

خلاصه نتایج Summary of Results	عنوان پژوهش Research Title	سال پژوهش Research Year	پژوهشگران Researchers
Hour campaign as a focal point. The campaign emphasizes the environmental consequences of human behavior and promotes sustainable individual practices, ultimately culminating in a unified call for collective action.	تحریک رفتار طرفدار محیط‌زیست دانشجویان در مؤسسات آموزش عالی: چشم‌انداز، توانایی، انگیزه، فرصت	2022	اختر و همکاران Akhtar et al
نتایج بیانگر ارتباط بین شیوه‌های مدیریت منابع انسانی سبز (توانایی، انگیزه و فرصت) با رفتار طرفدار محیط‌زیست دانش آموزان بود. The results revealed a significant relationship between green human resource management practices specifically (ability, motivation, and opportunity) and students' proenvironmental behavior.	تعیین گرهای اجتماعی جمعیتی نگرش، ادراک، دلبستگی مکانی و رفتار محیط‌زیستی مسئولان در استان گائوتینگ، آفریقای جنوبی	2021	دلامینی و همکاران Dlamini et al
نتایج نشان داد که رضایت مردم از امکاناتی مانند خدمات آب و زباله و غیره بر نگرش محیط‌زیستی مؤثر است. همچنین بر اساس نتایج، نگرش، ادراک و دلبستگی به مکان بر رفتار مسئولانه مؤثر است. The results indicated that individuals' satisfaction with public facilities such as water supply and waste management services positively influences their environmental attitudes. Furthermore, the findings suggest that attitudes, perceptions, and place attachment significantly impact the likelihood of engaging in environmentally responsible behaviors.	چگونه شخصیت، رفتار محیط‌زیستی را از روش نگرش به فعالیت‌ها و دغدغه محیط‌زیستی متأثر می‌کند: شواهدی از پارک ملی در تایوان	2020	چن و همکاران Chen et al
یافته‌های پژوهش نشان داد که نگرش نسبت به فعالیت‌های محیط‌زیستی، رابطه بین شخصیت و رفتار محیط‌زیستی را تعدیل می‌کند. The findings revealed that attitudes toward environmental activities moderate the relationship between personality traits and pro-environmental behavior.	تیین ابعاد دانش محیط‌زیستی، احساس تعلق خاطر و رفتارهای حامی محیط‌زیست؛ مطالعه موردی: کوهستان درکه	۱۴۰۳ 2024	حیدری Heydari
The study's findings revealed that a sense of	Explaining the		

خلاصه نتایج Summary of Results	عنوان پژوهش Research Title	سال پژوهش Research Year	پژوهشگران Researchers
environmental belonging plays a key role in promoting pro-environmental behavior. Enhancing mountaineering services and reinforcing this emotional connection can lead to increased environmental protection efforts in mountainous regions such as Darakeh.	Dimensions of Environmental Knowledge, Sense of Place Attachment, and Pro-Environmental Behaviors (Case Study: Darakeh Mountain)		
نتایج پژوهش نشان داد که رفتار محیط‌زیستی از نظر نقش‌ها، پیشایندها و پیامدها قابل دسته‌بندی است و مسیرهای نظری آن شامل توسعه، اکتشاف و یکپارچه‌سازی مفاهیم روان‌شناختی و جامعه‌شناختی است. در نهایت، ترکیب عقلانیت و احساسات در قالب نظریه‌های تلفیقی، الگویی برای درک تأثیر کمپین‌های محیط‌زیستی ارائه می‌دهد.	ارائه الگوی تأثیرپذیری رفتار محیط‌زیستی از کمپین‌های محیط‌زیستی: با رویکرد مرور نظام‌مند		کاظمی سراسکانرود و همکاران
The research findings demonstrated that environmental behavior can be categorized based on roles, antecedents, and consequences, with its theoretical development encompassing conceptual advancement, theoretical exploration, and the integration of psychological and sociological frameworks. Ultimately, combining rationality and emotion through integrated theories offers a valuable model for understanding how environmental campaigns influence behavior.	Providing a Pattern of Environmental Behavior Affectivity of Environmental Campaigns with a Systematic Review Strategy	۱۴۰۲ 2023	Kazemi Saraskanrood et al
محققان در این مطالعه با تأکید بر مدل KAP نشان دادند که بین متغیرهای احساس تعلق مکانی شهروندان، نگرش محیط‌زیستی، آگاهی محیط‌زیستی و رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.	تعیین‌کننده‌های اجتماعی رفتار مسئولانه محیط‌زیستی با تأکید بر مدل KAP مورد مطالعه: شهروندان شهر شوش		رضادوست و همکاران
In this study, the researchers emphasizing the Knowledge, Attitude, and Practice (KAP) model demonstrated a positive and significant relationship among citizens' sense of place, environmental attitudes, environmental awareness, and environmentally responsible behaviors.	Social determinants of responsible environmental behavior (Case of study: Citizens of Shush) with an emphasis on KAP model	۱۴۰۲ 2023	Rezadoost et al
نتایج نشان داد که نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده با متغیر نیت می‌تواند رفتار خانوارهای روستایی را نسبت به حفاظت از جنگل‌های بلوط حوزه زاگرس جنوبی پیش‌بینی کند.	کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده در تبیین رفتار محیط‌زیستی روستاییان استان ایلام در حفاظت از جنگل‌های بلوط حوزه زاگرس جنوبی		نگاهداری و همکاران
The results indicated that the Theory of Planned Behavior particularly the intention component can effectively predict rural households' actions related to the conservation of oak forests in the southern Zagros basin.	The application of planned behavior theory in explaining environmental behavior of villagers of Ilam province in protection of oak forests in South Zagros	۱۴۰۲ 2023	Negahdari et al
نتایج نشان داد که همه افراد علاقه‌مند به آموزش و دوستدار طبیعت	تحلیلی بر فرهنگ و رفتارهای	۱۴۰۰	اسمعیل نژاد و

خلاصه نتایج Summary of Results	عنوان پژوهش Research Title	سال پژوهش Research Year	پژوهشگران Researchers
<p>هستند؛ لیکن به دلیل عدم توجه به مسئله فرهنگ‌سازی و عدم بهره‌گیری از روش‌های جذاب و نوین آموزش از طبیعت به نام حفاظت فاصله گرفته و در مواقعی آن را مورد تخریب نیز قرار می‌دهند.</p> <p>The results revealed that while individuals generally value education and express a deep appreciation for nature, a lack of cultural development and the failure to employ engaging, modern educational methods have led many to become disconnected from nature ironically, in the name of conservation. In some cases, this disconnect may even result in environmentally harmful behaviors.</p>	<p>محیط‌زیستی مسئولانه شهروندان بیرجندی An analysis of the culture and responsible environmental behaviors of Birjand citizens</p>	2021	همکاران Esmailnejad et al
<p>یافته‌های پژوهش نشان داد، اگر دانش، نگرش و رفتار محیط‌زیستی در افراد تقویت شود، نسبت به محیط اطراف خود احساس مسئولیت بیشتری می‌کنند و برای حل بحران‌های محیط‌زیستی تلاش خواهند کرد. بدین‌سان اخلاق محیط‌زیستی در جامعه رشد خواهد کرد.</p> <p>The research findings suggest that enhancing individuals' environmental knowledge, attitudes, and behaviors fosters a greater sense of responsibility toward their surroundings and motivates action in addressing environmental crises. Consequently, this progression contributes to the development of environmental ethics within society.</p>	<p>ارتباط دانش، نگرش و رفتار محیط‌زیستی با توسعه اخلاق محیط‌زیستی The Relationship between Environmental Knowledge, Attitude and Behavior with the Development of Environmental Ethics</p>	۱۴۰۰ 2022	فیلی و همکاران Feili et al

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی با رویکرد فراتحلیل مفهومی و مبتنی بر تحلیل مفهوم تکاملی^۱ راجرز است. روش راجرز با تأکید بر پویایی مفاهیم در بسترهای اجتماعی و فرهنگی و توجه به تحولات معنایی آن‌ها در زمان و مکان، چارچوبی نظام‌مند برای تحلیل مفاهیم انتزاعی همچون رفتار مسئولانه محیط‌زیستی فراهم می‌آورد. در این پژوهش نظام گردآوری داده‌ها در نسبت با موضوع‌های موردبررسی به شیوه اسنادی است که در محیط یا بستر وب بوده و به گردآوری داده‌های نوشتاری (متنی) در بانک‌های اطلاعاتی و پایگاه‌های علمی الکترونیکی اتکاء دارد. نوع داده‌های مورد گردآوری در این سطح، تابعی از موضوع‌های موردبررسی (پیشابندها، ویژگی‌ها، پیامدها، ارجاع‌های مفهومی و مفاهیم مرتبط، در ارتباط با سطح رفتارهای مسئولانه جامعه ایران در مواجهه با محیط‌زیست) است. نظام گردآوری داده‌ها مبتنی بر یک فرایند چرخه‌ای است که در دو مرحله: ۱. گردآوری داده‌ها قبل از آغاز مرحله اصلی تحلیل مفهوم و ۲.

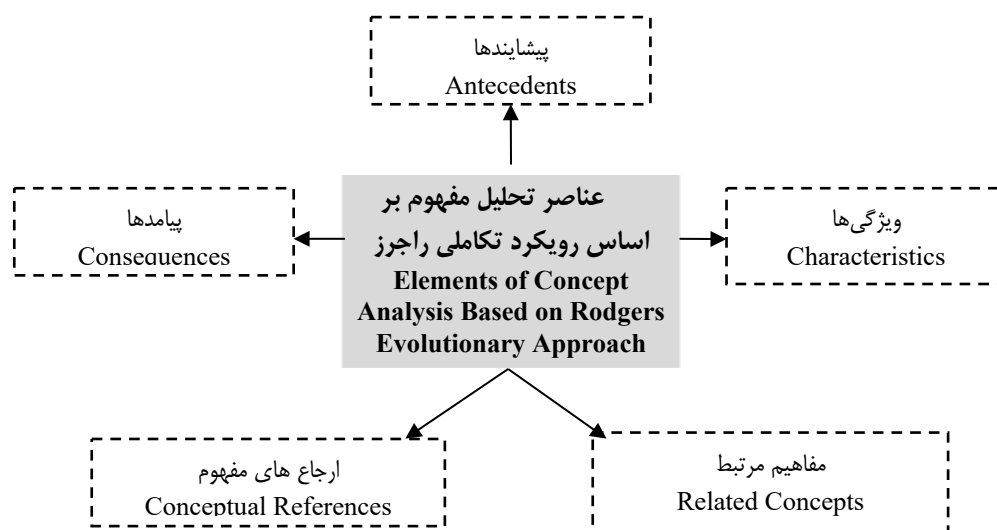
1. Evolutionary Concept Analysis

گردآوری داده‌ها هم‌زمان با تحلیل مفهوم انجام شده است و شناسایی، غربالگری و انتخاب منابع شایسته ارجاع برحسب دو معیار ارتباط و بیشترین ارجاع، سه فعالیت عمده اصلی در هر مرحله را تشکیل می‌دهد.

متغیرهای مستقل پژوهش سطح رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی جامعه ایران است و عوامل پیش‌زمینه‌ای (مانند نگرش‌های اجتماعی، آگاهی محیط‌زیستی، سرمایه اجتماعی)، ویژگی‌های شناختی-رفتاری رفتار مسئولانه (مانند داوطلبی، مصرف پایدار، مشارکت اجتماعی) و مفاهیم جانبی (مانند مسئولیت‌پذیری اجتماعی، عدالت محیط‌زیستی، اخلاق زیستی) به عنوان متغیرهای مستقل و تحلیلی پژوهش مورد بررسی قرار خواهند گرفت. بدین ترتیب نتیجه اولیه جستجو ۱۰۱ منبع بود که با رعایت معیارهای ورود به ۸۱ منبع کاهش یافت. سپس عنوان و چکیده مقاله‌ها مطالعه شد که ۵۹ منبع مرتبط که دارای کلیدواژه‌های موردبررسی بودند وارد مطالعه شدند و سایر مقاله‌ها حذف شدند. پس از حذف مقالات دارای مطالب تکراری، ۴۴ مقاله باقی ماند. بدین ترتیب در مجموع ۴۴ مقاله به‌دقت مورد مرور و ارزیابی قرار گرفت و جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها بر اساس روش تحلیل مفهوم تکاملی راجرز انجام شد و

اطلاعات مربوط به پیشایندها، ویژگی‌ها، پیامدها، ارجاع‌های مفهوم و مفاهیم مرتبط، استخراج، خلاصه‌برداری و کدبندی گردید.

رویکرد راجرز به تحلیل مفهوم شامل مراحل به شرح ذیل است که می‌تواند به‌طور هم‌زمان انجام شود (Rodgers, 1989).

شکل ۳. عناصر تحلیل مفهوم بر اساس رویکرد تکاملی راجرز (Rodgers, 1989)

Figure 3. Elements of Concept Analysis Based on Rodgers Evolutionary Approach (Rodgers, 1989)

رفته بودند (برای انتخاب این کلیدواژه‌ها، مروری اجمالی بر متون موجود انجام شد)، مطابق روش تحلیل مفهوم بر اساس رویکرد تکاملی راجرز در جدول ۳ به‌صورت تحلیل درون‌مایه‌ای استخراج شدند که به ترتیب شامل پیشایندها، ویژگی‌ها، پیامدها، ارجاع‌های مفهوم و مفاهیم مرتبط است.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت، تمرکز اولیه مشخص کردن مفهوم موردعلاقه محققین و واژه‌شناسی مناسب برای تحلیل است؛ بنابراین با توجه به مطالب پیش‌گفته، خلاصه‌برداری، چکیده مطالب و واژگان مرتبط با مفهوم که به‌طور مکرر در این منابع به کار

جدول ۳. واکاوی سطح رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست با روش تکاملی راجرز

Table 3. Analysis of the Levels of Responsible Community Behavior Toward the Environment Based on Rogers' Diffusion of Innovation Theory

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	پیامدها Consequences	ویژگی‌ها Characteristics	پیشایندها Antecedents	ردیف Row
Lamino Jaramillo et al., 2023	قضاوت‌های یک فرد نسبت به یک پدیده Individual judgments about a phenomenon	به‌عنوان یک ارزش فرا مادی As a transcendental value	ارتقاء رفتار محیط‌زیستی Enhancing environmental behavior	انگیزه مثبت Positive motivation	فرهنگ محیط‌زیستی - هنجارهای ذهنی مؤثر - نگرش محیط‌زیستی Environmental Culture- Subjective Norms- Environmental Attitude	1
Bentler et al., 2023	ارتباط متقابل با محیط Mutual interaction with the environment	تعامل مثبت با محیط‌زیست Positive interaction with the environment	تقویت رفتار حامی محیط‌زیست Strengthening pro-environmental behavior	تعهد نسبت به محیط Commitment to the environment	سلامت محیطی - اعتماد Environmental Health- Trust	2

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	پیامدها Consequences	ویژگی‌ها Characteristics	پیش‌بیندها Antecedents	ردیف Row
Wittenberg et al., 2023	کنش‌های روزمره مردم نسبت به محیط People's daily actions toward the environment	اخلاق محیطی environmental ethics	پایداری - حفاظت از محیط‌زیست Sustainability - Environmental protection	احساس مسئولیت Sense of responsibility	احساس رضایت از زندگی - اعتماد Life Satisfaction- Trust	3
Hungerman & Moorthy, 2023	-	ایجاد نگرش نسبت به رفتار هدف Developing an attitude toward target behavior	سلامت کودکان Children's health	ترویج رفتار جامعه پسند Promoting pro-social behavior	نگرش محیط‌زیستی - آگاهی محیط زیستی Environmental Attitude- Environmental Awareness	4
Li et al., 2023	پیش‌فرض‌های مشترک ذهنی درباره اهمیت محیط‌زیست Shared mental assumptions about the importance of the environment	شکل‌گیری نگرش‌های مثبت Formation of positive attitudes	حفاظت از محیط‌زیست Environmental protection	قابلیت‌های ذهنی Mental abilities	باورهای اخلاقی - آگاهی محیط زیستی Moral Beliefs- Environmental Awareness	5
Kountouris, 2022	نگرش فرد به محیط‌زیست Individual attitude toward the environment	-	ایجاد رفتارهای پایدار Fostering sustainable behaviors	روابط علی و معلولی Cause and effect relationships	آگاهی محیط زیستی - نگرش محیط زیستی Environmental Awareness- Environmental Attitude	6
Akhtar et al., 2022	تعامل بشر با محیط‌زیست Human interaction with the environment	-	بهبود پایداری محیط زیستی Improving environmental sustainability	-	توانایی - انگیزه - فرصت - مدیریت منابع انسانی سبز Ability - Motivation - Opportunity- Green Human Resource Management	7
Leonidou et al., 2022	قضایات‌های یک فرد نسبت به یک پدیده Individual judgments about a phenomenon	رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید Supportive behaviors among the new generation	پایداری - کاهش تهدیدات و خطرات Sustainability - Reducing threats and hazards	ارتقاء کیفیت زندگی Improving the quality of life	رضایت از زندگی - اعتماد - گرایش‌های حاکم بر جامعه Life Satisfaction - Trust - Dominant Social Tendencies	8
Kuo et al., 2021	بروز اخلاق محیط‌زیستی Manifestation of environmental ethics	راه‌حل‌های رفتاری Behavioral solutions	کاهش اثرات محیط‌زیستی Reducing environmental impacts	عقلانیت اکولوژیکی Ecological rationality	ادراک محیط زیستی Environmental Perception	9
Wierzbinski et al., 2021	رفتار دوستدار محیط‌زیست Eco-friendly behavior	-	ایجاد همبستگی اجتماعی Creating social solidarity	پذیرش اشتباهات Acceptance of	آگاهی محیط زیستی - دانش محیط‌زیستی Environmental Awareness-	10

ردیف Row	پیشایندها Antecedents	ویژگی‌ها Characteristics	پیامدها Consequences	ارجاع‌های مفهومی Conceptual References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	منابع References
	Environmental Knowledge	mistakes				
11	تعیین گره‌های اجتماعی، جمعیتی - نگرش - ادراک Social and demographic determinants - Attitude - Perception	عقلانیت اکولوژیکی Ecological rationality	افزایش دل‌بستگی مکانی - رضایت مردم Increasing place attachment - Public satisfaction	رخداد محیط‌زیستی Environmental event	-	Dlamini et al., 2021
12	مدیریت زیاله - صرفه‌جویی در انرژی - مصرف‌گرایی سبز - بازیافت Waste management- Energy saving-Green consumption-Recycling	تضمین دوام درازمدت نسل فعلی و آینده Ensuring the long-term sustainability of current and future generations	حفاظت از اکوسیستم‌ها حفظ منابع طبیعی Ecosystem conservation- Preservation of natural resources	وظیفه عمومی و همگانی Public and collective duty	شکلی جدید از سیاست‌گذاری محیطی با مشارکت مردم A new form of environmental policymaking with public participation	Fawehinmi et al., 2020
13	نگرش به فعالیت‌ها Attitude toward activities	قابلیت‌های ذهنی Mental capabilities	ایجاد همبستگی اجتماعی Creating social cohesion	-	-	Chen et al., 2020
14	اخلاق محیط‌زیستی - قوانین طبیعی - مشارکت مدنی Environmental ethics- Natural laws- Civic participation	انسان‌محور - طبیعت‌محور - عدالت محیط‌زیستی Anthropocentrism - Ecocentrism - Environmental justice	حفاظت‌گرایی و صیانت‌گرایی Conservationism and protectionism	انسان، طبیعت و فرهنگ Human, nature, and culture	-	Balunde et al., 2019
15	نگرش محیط‌زیستی Environmental attitude	مسئولیت‌پذیر Commitment - Responsibility	حفاظت از محیط‌زیست Environmental protection	-	ارتباط انسان و محیط‌زیست Human-environment relationship	Husted et al., 2014
16	ارزش - فرهنگ Value - Culture	-	حفاظت از تنوع زیستی Biodiversity conservation	وظیفه عمومی و همگانی Public and collective duty	رفتار بشر با زمین Human behavior toward the Earth	Schumacher, 2013
17	سرمایه فرهنگی - احساسات - اخلاق محیط‌زیستی - نگرش Cultural capital- Emotions- Environmental ethics- attitude	تعهد نسبت به محیط Commitment to the environment	کم شدن سرعت رسیدن به بحران منفی: عدم مصرف بهینه‌ی آب - آسیب As a transcendental (non-material)	به‌عنوان یک ارزش فرا مادی As a transcendental (non-material)	-	Powell & Ham, 2008

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	پیامدها Consequences	ویژگی‌ها Characteristics	پیشایندها Antecedents	ردیف Row
		value	زدن به جنگل‌ها Slowing the onset of environmental crises Inefficient water use – Damage to forests	nt		
Metcalf, 2012	-	رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید Supportive behaviors among the new generation	منفی: روند فزاینده مصرف سوخت‌های فسیلی Increasing consumption of fossil fuels	مسئولیت‌پذیری Sense of responsibility	برنامه‌های آموزشی محیط‌زیستی - فرهنگ Environmental education programs- culture	18
Isaac-Marquez et al., 2011	کنش‌های روزمره مردم نسبت به محیط People's daily actions toward the environment	-	تقویت هویت فرهنگی - توسعه پایدار Strengthening cultural identity - Sustainable development	-	نگرش - نیت‌های رفتاری - دانش محیط‌زیستی Attitude- Behavioral intentions- Environmental knowledge	19
Mehmetoglu, 2010	ظرفیت مردم برای تبدیل کالاهای اجتماعی به یک جامعه شکوفا People's capacity to transform social goods into a flourishing society	فرهنگ‌های مدرن بشری - رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید Modern human cultures - Supportive behaviors among the new generation	اطمینان از تنوع گونه‌ای - زیبایی نظام‌های طبیعی و استفاده حال یا آینده انسان از طبیعت Ensuring species diversity - Aesthetic value of natural systems and current or future human use of nature	انسان‌محور - طبیعت‌محور - عدالت محیط‌زیستی Anthropocentrism - Ecocentrism - Environmental justice	سن - جنسیت - سطح درآمد - سطح تحصیلات - محل زندگی - دین‌داری - دانش و آگاهی محیط‌زیستی - ابزار ارتباط جمعی - نگرانی‌های محیط‌زیستی - سرمایه اجتماعی - احساس تعلق مکانی Age, gender, income level, education level, place of residence, religiosity, Environmental knowledge and awareness, Mass media tools, Environmental concerns, Social capital, Sense of place attachment	20
Taskin, 2009	کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست Actions of people in society towards the environment	رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید - به‌عنوان یک ارزش فرامادی Supportive behaviors among the new generation-As a transcendental (non-material) value	مثبت: حفاظت از محیط‌زیست منفی: از بین رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری - افزایش جمعیت - بحران غذایی - جنگل‌زدایی Positive: Environmental protection Negative: Loss of plant and animal biodiversity- Population growth-Food	تعهد نسبت به محیط Commitment to the environment	سن - جنسیت - سطح درآمد - سطح تحصیلات - محل زندگی - دین‌داری - دانش و آگاهی محیط‌زیستی - جهت‌گیری سیاسی افراد - نگرانی‌های محیط‌زیستی - رسانه‌های جمعی - احساس تعلق مکانی - اعتماد Age, gender, income level, education level, place of residence, religiosity, Environmental knowledge and awareness, Individuals' political orientation, Environmental concerns, Mass media, Sense of place attachment,	21

ردیف Row	پیشایندها Antecedents	ویژگی‌ها Characteristics	پیامدها Consequences	ارجاع‌های مفهومی Conceptual References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	منابع References
	Trust		crisis-Deforestation			
22	رفتار قانون‌گرا - شناخت قانون Law-abiding behavior- Legal awareness	اندیشیدن کل‌گرا و ساختارمند Holistic and structured thinking	پویایی حیات Vitality of life	اصلاحات محیط‌زیستی Environmental reforms	مجموعه رفتار همه اشخاص جامعه The collective behavior of all members of society	Joslyn & Rocha, 2000
23	دانش محیط‌زیستی - برنامه‌ریزی و مدیریت محیط - رابطه احساسی عاطفی افراد با محیط‌زیست - بهبود خدمات کوه‌پیمایی Environmental knowledge- Environmental planning and management- Individuals' emotional connection to the environment- Improvement of hiking services	مسئولیت‌پذیر تعهد- ی Commitment - Responsibility	- تقویت رفتار حامی محیط‌زیست - محافظت و حمایت از محیط زیست. منفی: افزایش سطح بیابان‌ها Promoting pro- environmental behavior - Protection and preservation of the environment- Negative: Expansion of desert areas	-	-	Heydari, 2024
24	آگاهی محیط‌زیستی - احساس تعلق مکانی - سن - جنس - وضعیت تأهل - درآمد - تحصیلات - محل سکونت Environmental awareness- Sense of place attachment- Age- Gender- Marital status- Income - Education- Place of residence	سازگاری با محیط Environmental adaptability	تقویت هویت فرهنگی - توسعه پایدار Strengthening cultural identity - Sustainable development	به‌عنوان یک ارزش فرا مادی As a transcendental (non-material) value	کوچ از محوریت انسان به محوریت طبیعت Shifting from anthropocentrism to ecocentrism	Rezadoost et al., 2023
25	ارزش - باور - هنجار - عقلانیت و احساسات Value- Belief- Norm- Rationality and emotions	-	ایجاد همبستگی اجتماعی Creating social solidarity	رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید Supportive behaviors among the new generation	-	Kazemi Saraskanrood et al., 2023
26	رفتار برنامه‌ریزی شده - نیت محیط‌زیستی Planned behavior- Environmental intention	-	حفاظت از محیط‌زیست Environmental protection	-	کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست Societal actions toward the environment	Negahdari et al., 2023
27	نیات رفتاری - سبک زندگی - نیت محیط‌زیستی - ارزش محیط‌زیستی	قابلیت‌های ذهنی Mental capabilitie	منفی: آلودگی هوای شهرهای صنعتی ایران - خشکسالی -	-	تعامل بشر با محیط‌زیست Human interaction	Masoudi et al., 2022

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	پیامدها Consequences	ویژگی‌ها Characteristics	پیشایندها Antecedents	ردیف Row
	with the environment		تولید گازهای گلخانه‌ای - سرازیر شدن شیرابه زباله‌ها به رودخانه‌ها Negative: Air pollution in Iran's industrial cities- Drought- Greenhouse gas emissions- Leachate discharge into rivers	s	Behavioral intentions- Lifestyle- Environmental intention- Environmental value	
Esmailnejad et al., 2021	- تصمیم افراد جامعه برای استفاده از یک ایده محیط زیستی - ارتباط انسان و محیط زیست Societal decision to adopt an environmental idea- The human-environment relationship	اخلاق کاربردی - حوزه عمومی اخلاق محیطی Applied ethics- Public sphere of environmental ethics	پایداری محیط‌زیست حفاظت از محیط‌زیست Environmental sustainability- Environmental protection	ارتقاء کیفیت زندگی Improving quality of life	اخلاق محیط‌زیستی - نگرش محیط‌زیستی Environmental ethics- Environmental attitudes	28
Nazari & Jalili Sadrabad, 2020	نگرش نسبت به محیط پیرامون Attitude toward the surrounding environment	-	کم شدن سرعت رسیدن به بحران Slowing the onset of crisis	گرایش به سازگاری Tendency toward adaptation	رفتار گروه‌های اجتماعی - باورها Behavior of social groups- Beliefs	29
Zare et al., 2020	تعامل بشر با محیط‌زیست Human interaction with the environment	-	توسعه پایدار Sustainable development	-	سرمایه فرهنگی - سبک زندگی - تحصیلات Cultural capital- Lifestyle- Education	30
Hasanidarmian et al., 2021	- مشارکت منصفانه و معنادار در تصمیم‌گیری‌های محیط‌زیستی - توزیع، مشارکت و شناخت Fair and meaningful participation in environmental decision-	انسان، طبیعت و فرهنگ Human, nature, and culture	حفاظت‌گرایی و صیانت‌گرایی - جامعه عادلانه Conservationism and protectionism- Just society	انسان‌محور - طبیعت‌محور - توزیع عادلانه خطرات و منافع محیط زیستی - عدالت - رویکرد فمینیستی Anthropocentrism - Ecocentrism- Fair	اخلاق محیط‌زیستی - استخراج منابع Environmental ethics- Resource extraction	31

ردیف Row	پیشایندها Antecedents	ویژگی‌ها Characteristics	پیامدها Consequences	ارجاع‌های مفهومی Conceptual References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	منابع References
		distribution of environmental risks and benefits-justice-Feminist approach			making-Distribution, participation, and awareness	
32	فرهنگ محیط‌زیستی – باورها – احساسات – عقاید Environmental culture-Beliefs- Emotions	پابندی به قوانین Law adherence	منفی: آلودگی هوا – بحران آب Negative: Air pollution – Water crisis	به‌عنوان یک ارزش فرا مادی As a transcendental (non-material) value	-	Feili et al., 2022
33	ادراک محیط‌زیستی – نگرش محیط‌زیستی – نیت محیط‌زیستی Environmental perception- Environmental attitudes- Environmental intention	-	توسعه پایدار – حفاظت از محیط‌زیست Sustainable development - Environmental protection	-	تأثیر فعالیت‌های انسانی بر روی محیط‌زیست Impact of human activities on the environment	Hejazi et al., 2017
34	ارزش محیط‌زیستی – اخلاق محیط‌زیستی Environmental value- Environmental ethics	رویکرد فمینیستی Feminist approach	رفع مشکلات محیط‌زیستی Addressing Environmental Issues	وظیفه عمومی و همگانی Public and Collective Responsibility	-	Soleimanpouromran et al., 2017
35	ارزش‌های محیط‌زیستی – نگرش‌ها Environmental values- attitudes	-	توسعه پایدار – حفاظت از محیط‌زیست Sustainable Development- Environmental Protection	-	رابطه متقابل بین افراد و محیط‌زیست Mutual Relationship Between Individuals and the Environment	Abbaszadeh et al., 2016
36	دانش محیط‌زیستی – فرهنگ محیط‌زیستی Environmental knowledge-Environmental culture	پابندی به تعهدات Commitment adherence	احساس کارآمدی Sense of Efficacy	-	کنش اجتماعی Social Action	Hemmati & Shobeiri, 2016
37	سرمایه فرهنگی – سبک زندگی – تحصیلات Cultural capital-Lifestyle- Education	-	توسعه پایدار – حفاظت از محیط‌زیست Sustainable Development- Environmental Protection	-	رفتار بشر با زمین Human Behavior Toward the Earth	Hajizadeh meymandi et al., 2015
38	سیاست‌های بخشی و ناحیه‌ای – جهش در تغییر عادات و شیوه‌های تفکر در مقیاس جهانی – درک از توانایی و قدرت بوم‌شناختی	مسئولیت‌پذیری محیطی Environmental responsibility	تجدید حیات آبی – بهبود نحوه اداره‌ی محیط – اصلاح بهره‌برداری‌ها	ارزش‌های جهان‌بینی اساسی شخص Core Worldview Values of the Individual	تصمیم افراد جامعه برای استفاده از یک ایده محیط‌زیستی	Rezaei & Shobeiri, 2017

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهومی Conceptual References	پیامدها Consequences	ویژگی‌ها Characteristics	پیشایندها Antecedents	ردیف Row
	Community Decision-Making to Adopt an Environmental Idea		محافظت از محیط طبیعی و جهان، تضمین آینده Aquatic Revitalization-Improvement in Environmental Governance-Reform in Resource Exploitation-Protection of the Natural Environment and the Planet, Securing the Future	ity	Sectoral and regional policies-A leap in changing habits and ways of thinking on a global scale-Understanding of ecological capacity and potential	
Outhwaite & Batamour, 2013, translated by Hassan Chavoshian	کوچ از محوریت انسان به محوریت طبیعت Shift from Anthropocentrism to Ecocentrism	-	ادامه‌ی بقاء - رشد جسمانی، اخلاقی، فکری و ذوقی Continued Survival, Physical, Moral, Intellectual, and Aesthetic Growth	عقلانیت اکولوژیکی Ecological rationality	توسعه و توانایی‌های انسان‌ها - نیروی اجتماعی سازمان‌یافته - مقررات محیط‌زیستی Human development and capabilities-Organized social force-Environmental regulations	39
Farahmand et al., 2014	-	-	منفی: اسیدی شدن و فرسایش خاک‌ها Negative: Soil Acidification and Erosion	خودآگاهی و ارزیابی Self-awareness and evaluation	آگاهی محیط‌زیستی - تحصیلات - جنسیت Environmental awareness-Education- Gender	40
Constitution of the Islamic Republic of Iran, 2012	-	انسان، طبیعت و فرهنگ Human, Nature, and Culture	- حفاظت از محیط‌زیست - تجدید حیات اجتماعی Environmental Protection-Social Revitalization	قابلیت‌های ذهنی Mental capabilities	ثروت‌های عمومی - آگاهی محیط‌زیستی Public wealth-Environmental awareness	41
Aghili et al., 2009	کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست Citizens' Environmental Behaviors / Collective Environmental Actions	-	منفی: از بین رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری Negative: Loss of Plant and Animal Biodiversity	انسان‌محور - طبیعت‌محور Anthropocentrism - Ecocentrism	احساسات - تمایلات و آمادگی‌های خاص Emotions, inclinations, and specific predispositions	42
Shahnoshi & Abdollahi, 2007	رفتار بشر با زمین Human Behavior Toward the	-	منفی: پساب فاضلاب‌های صنعتی، ریزگردها و	تعهد نسبت به محیط Commitment to the	آگاهی و نگرش محیط‌زیستی - فرهنگ محیط‌زیستی Environmental awareness and attitude-	43

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهومی Conceptual References	پیامدها Consequences	ویژگی‌ها Characteristics	پیشایندها Antecedents	ردیف Row
	Earth		طوفان‌های شن، تغییر کاربری اراضی کشاورزی Negative: Industrial Wastewater, Dust and Sandstorms, Agricultural Land-Use Change	environme nt	Environmental culture	
Tohme, 2002 - Translated by Mahmoud Sharepour	رابطه متقابل بین افراد و محیط‌زیست Mutual Relationship Between Individuals and the Environment	رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید Supportive Behaviors Among the New Generation	تقویت هویت فرهنگی - مترادف ساختن توسعه با فرهنگ Strengthening Cultural Identity- Linking Development with Culture	پایبندی به قوانین Law adherence	فرهنگ محیط‌زیستی - اعتماد - گرایش‌های حاکم بر جامعه Environmental culture- Trust- Dominant societal orientations	44

و یا از گذشته ارتباطی با مفهوم داشته‌اند و تأثیرگذار روی وقوع مفهوم هستند. آنچه در این رویکرد برای شناسایی پیشایندها و پیامدهای مفهوم مورد توجه می‌باشد، اندازه فراوانی بررسی‌های پیشایندها و پیامدهای مفهوم و تحول آن در چرخه اهمیت و کاربرد مفهوم است. راجرز معتقد است که بررسی و مرور ادبیات و متون باید منجر به شناسایی پیشایندها و پیامدهای یک مفهوم شود، چراکه هر دو بر شفافیت مفهوم تأثیر می‌گذارند (Rodgers., 1989). از این رو در جدول ۴ واژه‌های منحصربه‌فرد پیشایندهای مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست در چهار دسته‌بندی ارائه می‌شود.

تحلیل مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست منجر به روشن‌سازی ابعاد آن شد و مطابق جدول ۳ نشان داده شد که این مفهوم در بردارنده طیف وسیعی از ویژگی‌ها، پیشایندها و پیامدها است. در ادامه و با رعایت مراحل فرایند تحلیل مفهوم بر اساس رویکرد تکاملی راجرز، با حذف واژه‌های مشابه در هر مرحله، برچسب‌های کلیدی و واژه‌های منحصربه‌فرد برای فراهم کردن توصیف واضح درباره هر جنبه از مفهوم و اشباع داده‌ها تبیین می‌شود.

پیشایندها

پیشایندها به‌عنوان پیش‌نیاز یا آغازگر مفهوم تعریف می‌شوند و پدیده‌ها یا اتفاقاتی هستند که پیش از خود مفهوم اتفاق می‌افتد

جدول ۴. پیشایندهای مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست (عوامل مؤثر)

Table 4. Antecedents of the Concept of Responsible Community Behavior Toward the Environment (Influential Factors)

منابع References	پیشایندهای مفهوم Antecedents of the Concept	دسته‌بندی Category	ردیف Row
Lamino Jaramillo et al., 2023 - Hungerman & Moorthy, 2023 Li et al., 2023 - Leonidou et al., 2022 - Kountouris, 2022 Dlamini et al., 2021 - Wierzbinski et al., 2021 - Husted et al., 2014 Powell & Ham, 2008 - Isaac-Marquez et al., 2011	نگرش محیط‌زیستی آگاهی محیط‌زیستی دانش محیط‌زیستی Environmental Attitude Environmental Awareness- Environmental Knowledge	عوامل فردی و اجتماعی Individual and Social Factors	1

منابع References	پیشایندهای مفهوم Antecedents of the Concept	دسته‌بندی Category	ردیف Row
Mehmetoglu, 2010 – Taskin, 2009 - Joslyn & Rocha, 2000 Rezadoost et al., 2023 – Heydari, 2024 - Esmailnejad et al., 2021 Abbaszadeh et al., 2016 - Shahnoshi & Abdollahi, 2007 Hemmati & Shobeiri, 2016 - Farahmand et al., 2014			
Lamino Jaramillo et al., 2023 - Schumacher, 2013 -Metcalf, 2012 Powell & Ham, 2008 - Isaac-Marquez et al., 2011 Feili et al., 2022 - Hajizadeh meymandi et al., 2015 Zare et al., 2020- Shahnoshi & Abdollahi, 2007 Tohme, 2002 - Translated by Mahmoud Sharepour Hemmati & Shobeiri, 2016	فرهنگ محیط‌زیستی سرمایه فرهنگی Environmental Culture- Cultural Capital		
Li et al., 2023 - Balunde et al., 2019 - Powell & Ham, 2008 Esmailnejad et al., 2021 - Feili et al., 2022 - Hasanidarmian et al., 2021 - Soleimanpouromran et al., 2017	اخلاق محیط‌زیستی – باورهای اخلاقی Environmental Ethics- Moral Beliefs		
Kuo et al., 2021 - Dlamini et al., 2021 - Hejazi et al., 2017	ادراک محیط‌زیستی Environmental Perception		
Schumacher, 2013 – Kazemi Saraskanrood et al., 2023 Abbaszadeh et al., 2016 - Nazari & Jalili Sadrabad, 2020 Masoudi et al., 2022 - Soleimanpouromran et al., 2017	ارزش محیط‌زیستی – سبک زندگی Environmental Values- Lifestyle		
Isaac-Marquez et al., 2011 - Nazari & Jalili Sadrabad, 2020 Masoudi et al., 2022 - Hejazi et al., 2017 - Negahdari et al., 2023	نیت محیط‌زیستی ، نیت‌های رفتاری، رفتار گروه‌های اجتماعی، رفتار برنامه‌ریزی‌شده، رفتار قانون‌گرا Environmental Intention- Behavioral Intentions- Social Group Behavior-Planned Behavior-Law-Abiding Behavior		
Mehmetoglu, 2010 – Taskin, 2009 - Rezadoost et al., 2023	احساس تعلق مکانی Place Attachment		
Powell & Ham, 2008 – Heydari, 2024 - Feili et al., 2022 Kazemi Saraskanrood et al., 2023 - Aghili et al., 2009	احساس تعلق خاطر، رابطه احساسی و عاطفی افراد با محیط‌زیست Emotional and Affective Connection to the Environment		
Balunde et al., 2019	مشارکت مدنی Civic Participation		
Leonidou et al., 2022 – Mehmetoglu, 2010 - Feili et al., 2022 - Taskin,2009 Tohme, 2002 - Translated by	گرایش‌های حاکم بر جامعه، جهت‌گیری سیاسی افراد، دین‌داری، عقاید		

منابع References	پیشایندهای مفهوم Antecedents of the Concept	دسته‌بندی Category	ردیف Row
Mahmoud Sharepour	Dominant Social Orientations, Political Orientation, Religiosity, Beliefs		
Dlamini et al., 2021 – Mehmetoglu, 2010 – Taskin, 2009 Rezadoost et al., 2023 - Masoudi et al., 2022 - Zare et al., 2020 Hajizadeh meymandi et al., 2015 - Farahmand et al., 2014	سن، جنسیت، وضعیت تأهل، میزان درآمد، میزان تحصیلات، سکونت Age, Gender, Marital Status, Income Level, Education, Residence	عوامل شناختی Cognitive Factors	2
Bentler et al., 2023 - Akhtar et al., 2022 - Leonidou et al., 2022 - Fawehinmi et al., 2020 Metcalf, 2012 – Mehmetoglu, 2010 – Taskin, 2009 Hasanidarmian et al., 2021 – Heydari, 2024	برنامه‌های آموزشی محیط‌زیستی، برنامه‌ریزی و مدیریت محیط، سلامت محیطی، بهبود خدمات، احساس رضایت از زندگی، مدیریت منابع انسانی سبز، مدیریت زباله، توسعه و توانایی‌های انسان‌ها، وسایل ارتباط جمعی، نیروی اجتماعی سازمان‌یافته، استخراج منابع Environmental Education Programs-Environmental Planning and Management-Environmental Health-Service Improvement-Life Satisfaction-Green Human Resource Management-Waste Management-Human Development and Capacity-Mass Media-Organized Social Forces-Resource Extraction	عوامل مدیریتی Managerial Factors	3
Bentler et al., 2023 - Wittenberg et al., 2023 Leonidou et al., 2022- Taskin, 2009 - Joslyn & Rocha, 2000 Constitution of the Islamic Republic of Iran., 2012 Outhwaite & Batamour, 2013, translated by Hassan Chavoshian- Rezaei & Shobeiri, 2017- Balunde et al., 2019 Tohme, 2002 - Translated by Mahmoud Sharepour	سیاست‌های بخشی و ناحیه‌ای، جهش در تغییر عادات و شیوه‌های تفکر در مقیاس جهانی، درک از توانایی و قدرت بوم‌شناختی، مقررات محیط‌زیستی، اعتماد، قوانین طبیعی، شناخت قانون، ثروت‌های عمومی Sectoral and Regional Policies-Transformative Shifts in Global Thinking and Habits-Understanding of Ecological Capacity and Resilience-Environmental Regulations-Trust-Natural Laws, Legal Awareness, and Common Wealth	عوامل حاکمیتی و طبیعی Governance and Environmental Factors	4

ویژگی‌های مفهوم

تحلیل است. توصیفات باید بر اساس بیش‌ترین تکرار در ویژگی مفهوم دسته‌بندی شود. از این‌رو با امکان‌سنجی جنبه‌های مختلف رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست و

ویژگی‌ها، خصوصیتی کلیدی هستند که ارائه‌دهنده تعریفی واقعی از مفهوم‌اند. خواص و ویژگی‌های توصیفی مفهوم، قلب

استخراج ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن می‌توان ویژگی‌های دسته‌بندی کرد. مفهوم را در دو بعد ساختاری و عملکردی به شرح جدول ۵

جدول ۵. ویژگی‌های مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست

Table 5. Characteristics of the Concept of Responsible Community Behavior Toward the Environment

منابع References	ویژگی‌های مفهوم Characteristics of the Concept	دسته‌بندی Category	ردیف Row
Joslyn & Rocha, 2000	اندیشیدن کل‌گرا و ساختارمند Holistic and Structured Thinking		
Hungerman & Moorthy, 2023	ترویج رفتار جامعه پسند Promotion of Prosocial Behavior		
Leonidou et al., 2022 - Esmailnejad et al., 2021	ارتقاء کیفیت زندگی Enhancement of Quality of Life		
Fawehinmi et al., 2020	تضمین دوام درازمدت نسل فعلی و آینده Ensuring the Long-term Sustainability of Present and Future Generations	ساختاری Structural	1
Kuo et al., 2021 - Dlamini et al., 2021	عقلانیت اکولوژیکی Ecological Rationality		
Kountouris, 2022	روابط علی و معلولی Causal Relationships		
Balunde et al., 2019 – Mehmetoglu, 2010	انسان‌محور، طبیعت‌محور Human-Centered, Nature-Centered		
Aghili et al., 2009 - Hasanidarmian et al., 2021			
Balunde et al., 2019- Mehmetoglu, 2010	عدالت محیط‌زیستی Environmental Justice		
Hasanidarmian et al., 2021			
Hasanidarmian et al., 2021 - Soleimanpouromran et al., 2017	رویکرد فمینیستی Feminist Approach		
Feili et al., 2022 - Hemmati & Shobeiri, 2016	پایبندی به قوانین و تعهدات Adherence to Laws and Commitments		
Bentler et al., 2023 - Wittenberg et al., 2023 - Husted et al., 2014 - Powell & Ham, 2008	تعهد نسبت به محیط، مسئولیت‌پذیری Environmental Commitment and Responsibility	عملکردی Functional	2
Rezadoost et al., 2023 - Nazari & Jalili Sadrabad, 2020	سازگاری با محیط، گرایش به سازگاری Environmental Adaptation and Tendency Toward Adaptability		
Li et al., 2023 - Chen et al., 2020 - Constitution of the Islamic Republic of Iran, 2012	قابلیت‌های ذهنی Cognitive Abilities		
Farahmand et al., 2014	خودآگاهی و ارزیابی Self-Awareness and Evaluation		
Lamino Jaramillo et al., 2023 - Wierzbinski et al., 2021	انگیزه مثبت، پذیرش اشتباهات Positive Motivation and Acceptance of Mistakes		

وقوع مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست واقع شده‌اند شامل پیامدهایی منفی و مثبت بوده که به شرح جدول ۶ ارائه می‌شود.

پیامدهای مفهوم

دستاوردها و یافته‌هایی را که در پی وقوع یک مفهوم واقع می‌شوند، پیامد گویند. پیامدهایی که در این پژوهش به دنبال

جدول ۶. پیامدهای مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست

Table 6. Consequences of the Concept of Responsible Community Behavior Toward the Environment

منابع References	پیامدهای مفهوم Consequences of the Concept	دسته‌بندی Category	ردیف Row
Wittenberg et al., 2023 - Akhtar et al., 2022 - Leonidou et al., 2022 Kountouris, 2022 - Fawehinmi et al., 2020, Kuo et al. 2021 Husted et al., 2014 - Isaac-Marquez et al., 2011 – Taskin, 2009 Constitution of the Islamic Republic of Iran, 2012 - Zare et al., 2020 Rezadoost et al., 2023 – Heydari, 2024 - Esmailnejad et al., 2021 Abbaszadeh et al., 2016 - Soleimanpouromran et al., 2017 Hajizadeh meymandi et al., 2015 - Hejazi et al., 2017 Rezaei & Shobeiri, 2017 - Negahdari et al., 2023	پایداری، توسعه پایدار، حفاظت از محیط‌زیست Sustainability, Sustainable Development, Environmental Protection		
Chen et al., 2020 - Kazemi Saraskanrood et al., 2023	ایجاد همبستگی اجتماعی Fostering Social Cohesion		
Lamino Jaramillo et al., 2023 - Bentler et al., 2023 - Li et al., 2023	ارتقاء رفتار محیط‌زیستی Promotion of Pro-Environmental Behavior		
Isaac-Marquez et al., 2011 - Rezadoost et al., 2023	تقویت هویت فرهنگی، مترادف ساختن توسعه با فرهنگ Strengthening Cultural Identity, Aligning Development with Culture		
Hungerman & Moorthy, 2023	سلامت کودکان Children's Health	مثبت Positive	1
Joslyn & Rocha, 2000 - Rezaei & Shobeiri, 2017 Constitution of the Islamic Republic of Iran, 2012	تجدید حیات اجتماعی، پویایی حیات Social Revitalization, Vitality of Life		
Dlamini et al., 2021	افزایش دلبستگی مکانی، رضایت مردم Increased Place Attachment, Public Satisfaction		
Fawehinmi et al., 2020 - Balunde et al., 2019 - Kuo et al., 2021 Hasanidarmian et al., 2021	حفظ منابع طبیعی، حفاظت‌گرایی - صیانت‌گرایی، جامعه عادلانه، کاهش اثرات محیط‌زیستی Conservation of Natural Resources, Preservation-Oriented Approaches, Just and Equitable Society, Reduction of Environmental Impacts		
Powell & Ham, 2008 - Nazari & Jalili Sadrabad, 2020	کم شدن سرعت رسیدن به بحران Slowing the Onset of Environmental Crises		
Schumacher, 2013 – Mehmetoglu, 2010 Hemmati & Shobeiri, 2016	حفاظت از تنوع زیستی، اطمینان از تنوع گونه‌ای، زیبایی نظام‌های طبیعی و استفاده حال یا آینده انسان از طبیعت، احساس کارآمدی Biodiversity Conservation, Ensuring Species Diversity, Aesthetic Value of Natural Systems and Sustainable Human		

منابع References	پیامدهای مفهوم Consequences of the Concept	دسته‌بندی Category	ردیف Row
	Use, Sense of Efficacy		
Rezaei & Shobeiri, 2017	بهبود نحوه اداره‌ی محیط، اصلاح بهره‌برداری‌ها Improved Environmental Governance and Resource Management		
Outhwaite & Batamour, 2013, translated by Hassan Chavoshian	ادامه‌ی بقاء، رشد جسمانی، اخلاقی، فکری و ذوقی Continued Survival and Physical, Moral, Intellectual, and Aesthetic Development		
Powell & Ham, 2008 - Taskin, 2009 - Feili et al., 2022	عدم مصرف بهینه‌ی آب، آسیب زدن به جنگل‌ها Inefficient Water Use-Damage to Forests		
Aghili et al., 2009 - Taskin, 2009	از بین رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری، افزایش جمعیت Loss of Plant and Animal Biodiversity-Population Growth		
Metcalf, 2012	روند فزاینده مصرف سوخت‌های فسیلی Escalating Fossil Fuel Consumption		
Feili et al., 2022 - Masoudi et al., 2022	آلودگی هوای شهرهای صنعتی ایران، خشکسالی، تولید گازهای گلخانه‌ای، سرازیر شدن شیرابه زباله‌ها به رودخانه‌ها Air Pollution in Iran's Industrial Cities-Drought and Greenhouse Gas Emissions-Leachate Discharge from Waste into Rivers	منفی Negative	2
Heydari, 2024	افزایش سطح بیابان‌ها Expansion of Desert Areas		
Farahmand et al., 2014	اسیدی شدن و فرسایش خاک‌ها Soil Acidification and Erosion		
Shahnoshi & Abdollahi, 2007	پساب فاضلاب‌های صنعتی، ریزگردها و طوفان‌های شن، تغییر کاربری اراضی کشاورزی Industrial Wastewater, Dust and Sandstorms, Agricultural Land-Use Change		

ارجاع‌های مفهوم
 ارجاع‌های مفهوم، بیان یک مفهوم با کلمات و عباراتی است که بر اساس ویژگی‌ها توضیح داده می‌شود و ویژگی‌های مفهوم را پشتیبانی می‌کند. استفاده از ارجاع‌های مفهوم بر این باور استوار است که بیان هر اصطلاح و واژه در این بخش می‌تواند ضمن

جدول ۷. ارجاع‌های مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست

Table 7. Theoretical References of the Concept of Responsible Community Behavior Toward the Environment

منابع References	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	ردیف Row
Lamino Jaramillo et al., 2023 - Powell & Ham, 2008 - Taskin, 2009 - Rezadoost et al., 2023 - Feili et al., 2022	به‌عنوان یک ارزش فرا مادی As a Post-Materialist Value	1
Wittenberg et al., 2023 - Fawehinmi et al., 2020 -	حوزه عمومی اخلاق محیطی، وظیفه عمومی و همگانی	2

منابع References	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	ردیف Row
Schumacher, 2013- Esmailnejad et al., 2021 - Soleimanpouromran et al., 2017	Public Sphere of Environmental Ethics, a Collective and Civic Duty	
Leonidou et al., 2022 - Metcalf, 2012 – Taskin, 2009- Mehmetoglu, 2010 - Kazemi Saraskanrood et al., 2023- Tohme, 2002 - Translated by Mahmoud Sharepour	رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید Supportive Behaviors Among the New Generation	3
Bentler et al., 2023	تعامل مثبت با محیط‌زیست Positive Interaction with the Environment	4
Hungerman & Moorthy, 2023 - Li et al., 2023	ایجاد نگرش نسبت به رفتار هدف شکل‌گیری نگرش‌های مثبت نسبت به محیط‌زیست Formation of Attitudes Toward Target Behavior- Development of Positive Environmental Attitudes	5
Balunde et al., 2019 - Constitution of the Islamic Republic of Iran, 2012 - Hasanidarmian et al., 2021	انسان، طبیعت و فرهنگ Human, Nature, and Culture	6
Rezaei & Shobeiri, 2017	ارزش‌های جهان‌بینی اساسی شخص Core Worldview Values of the Individual	7
Dlamini et al., 2021 – Mehmetoglu, 2010 - Kuo et al., 2021 Joslyn & Rocha, 2000 - Esmailnejad et al., 2021	راه‌حل‌های رفتاری، رخدادهای محیط‌زیستی، فرهنگ‌های مدرن بشری، اصلاحات محیط‌زیستی، اخلاق کاربردی Behavioral Solutions, Environmental Events, Modern Human Cultures, Environmental Reforms, and Applied Ethics	8

مفاهیم مرتبط

ویژگی‌های یکسانی ندارند. پس از تشخیص اینکه چه ویژگی‌ها، پیشایندها و پیامدهایی با مفهوم همسو هستند، باید مشخص کرد که آیا مفاهیم مرتبطی وجود دارد که نیاز به توضیح در ادبیات دارند یا خیر. با این وجود، مفاهیم مرتبط و مفهوم اصلی متأثر از یکدیگر می‌باشند و به فهم شباهت‌ها، تفاوت‌ها و توصیف مفهوم مورد پژوهش کمک می‌کند. به این ترتیب، مفاهیم مرتبط با مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست به شرح جدول ۸ است.

تشریح معنای مفهوم، مفاهیم مرتبط و واژه‌های جایگزین را مشخص می‌کند. واژه‌های جایگزین به معنای بیان مفهوم با کلمات و بیاناتی غیر از مفهوم انتخابی برای مطالعه است. مفاهیم و اصطلاحات مرتبط، کلماتی هستند که با مفهوم مشترک هستند، اما فقط قسمتی از وابستگی‌ها و روابط مفهوم اصلی را در بردارند و بنابراین، واجد تمامی خصوصیات و ویژگی‌های مفهوم مورد پژوهش نیستند و الزاماً با مفهوم اصلی،

جدول ۸. مفاهیم مرتبط با رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست

Table 8. Concepts Related to Responsible Community Behavior Toward the Environment

منابع References	مفاهیم مرتبط Related Concepts	ردیف Row
Akhtar et al., 2022 - Bentler et al., 2023 - Husted et al., 2014 Masoudi et al., 2022 - Esmailnejad et al., 2021 Abbaszadeh et al., 2016 - Zare et al., 2020	تعامل بشر با محیط‌زیست، ارتباط انسان و محیط‌زیست- ارتباط متقابل با محیط Human-Environment Interaction-Reciprocal Relationship with the Environment	1
Wittenberg et al., 2023 - Isaac-Marquez et al., 2011 – Taskin, 2009 Aghili et al., 2009 - Negahdari et al., 2023	کنش‌های روزمره مردم نسبت به محیط People's Everyday Actions Toward the Environment	2
Schumacher, 2013 - Hajizadeh meymandi et	رفتار بشر با زمین	3

ردیف Row	مفاهیم مرتبط Related Concepts	منابع References
	Human Behavior Toward the Earth	al., 2015
4	فضاوت‌های یک فرد نسبت به یک پدیده Individual Judgments Toward a Phenomenon	Lamino Jaramillo et al., 2023 - Leonidou et al., 2022
5	کوچ از محوریت انسان به محوریت طبیعت Shift from Anthropocentrism to Ecocentrism	Rezadoost et al., 2023
6	رفتار دوستدار محیط‌زیست، مجموعه رفتار همه اشخاص جامعه، تصمیم افراد جامعه برای استفاده از یک ایده محیط‌زیستی، کنش اجتماعی Environmentally Friendly Behavior-Collective Behavior of All Members of Society-Community Decision to Adopt an Environmental Idea-Social Action	Wierzbinski et al., 2021 - Joslyn & Rocha, 2000 Hemmati & Shobeiri, 2016 - Rezaei & Shobeiri, 2017
7	پیش‌فرض‌های مشترک ذهنی درباره اهمیت محیط‌زیست Shared Mental Assumptions About the Importance of the Environment	Li et al., 2023
8	ظرفیت مردم برای تبدیل کالاهای اجتماعی به یک جامعه شکوفا نگرش فرد به محیط‌زیست، بروز اخلاق محیط‌زیستی People's Capacity to Transform Social Goods into a Flourishing Society-Individual Attitude Toward the Environment and the Emergence of Environmental Ethics	Mehmetoglu, 2010 – Kountouris, 2022 - Kuo et al., 2021 Nazari & Jalili Sadrabad, 2020
9	شکلی جدید از سیاست‌گذاری محیطی با مشارکت مردم A New Form of Environmental Policymaking with Public Participation	Fawehinmi et al., 2020
10	مشارکت منصفانه و معنادار در تصمیم‌گیری‌های محیط‌زیستی Fair and Meaningful Participation in Environmental Decision-Making	Hasanidarmian et al., 2021
11	تأثیر فعالیت‌های انسانی بر روی محیط‌زیست Impact of Human Activities on the Environment	Hejazi et al., 2017

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه فرهنگ محیط‌زیستی است که با اصلاح رفتارهای محیط‌زیستی تحقق خواهد یافت.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، تحلیل مفهوم رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست با روش تکاملی راجرز به روشن شدن ابعاد آن منجر شد و مروری بر ادبیات موجود نشان داد که پیشایندهای مفهوم را می‌توان در چهار دسته‌بندی کلی با عنوان: عوامل فردی و اجتماعی، عوامل شناختی، عوامل مدیریتی و عوامل حاکمیتی و طبیعی تقسیم‌بندی کرد. ویژگی‌های مفهوم در دو بعد مهم ساختاری از جمله (اندیشیدن کل‌گرا و ساختارمند، ترویج رفتار جامعه‌پسند، ارتقاء کیفیت زندگی، تضمین دوام درازمدت نسل فعلی و آینده، عقلانیت اکولوژیکی و روابط علی و معلولی) و عملکردی شامل (انسان‌محور، طبیعت‌محور، عدالت محیط‌زیستی، رویکرد فمینیستی، پایبندی به قوانین و تعهدات، مسئولیت‌پذیری، گرایش به سازگاری) دسته‌بندی شدند. همچنین پژوهش حاضر

امروزه در محافل علمی و سیاسی، مباحث محیط‌زیستی از پرسرصداترین و مهم‌ترین بحث‌های روز است و به تبع آن رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی نیز به عنوان یک عامل انسانی در جلوگیری از بحران‌های محیط‌زیستی در کانون توجه متفکران، حامیان و صاحب‌نظران محیط‌زیست می‌باشد. این رفتارها ضمن اینکه بر بیشتر مسائل محیط‌زیستی تأثیرگذار است خود نیز از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد. در این بین شواهد در مورد ایران نیز حکایت از آن دارد که کلاً ایران جزو کشورهایی است که پایداری محیط‌زیستی در آن رعایت نمی‌شود و ادامه این شرایط در یک کلام بیانگر این واقعیت است که: «منابع زیستی کشور ایران در آستانه نابودی است». به عقیده بسیاری از کارشناسان که در پژوهش حاضر نیز به کرات به آن اشاره شده است، بهترین راه‌حل برای برون‌رفت از این وضعیت، نگرش مثبت، آگاهی، مشارکت عمومی و

فهم شباهت‌ها، تفاوت‌ها، توصیف مفهوم و توضیح معانی کمک کرده است.

بر این اساس و با جمع‌بندی محتوا و یافته‌های تحقیق، ارتباط منطقی واژه‌ها بین مؤلفه‌های اصلی در فرآیند پژوهش بر اساس رویکرد تکاملی راجرز در جدول کلی (۹) ارائه می‌گردد:

با توجه به نتایج جدول ۹ و در پاسخ به بخش اول پرسش پژوهش، همسو با یافته‌های مطالعات انجام شده توسط Heydari, 2024; Kazemi Saraskanrood et al., 2023; Rezadoost et al., 2023; Esmailnejad et al., 2021; Feili et al., 2022; Abbaszadeh et al., 2016; Masoudi et al., 2022; Hasanidarmian et al., 2021; Soleimanpouromran et al., 2017 اذعان داشت، چالش‌های فزاینده محیط‌زیستی ایران اخیراً به نقطه بحران رسیده است، به‌ویژه فرسایش خاک، خشک‌سالی، گردوغبار، از بین رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری، فرونشست زمین، بحران آب، مدیریت ناصحیح پسماند، ریزگردها و طوفان‌های شن و آلودگی هوا که نه تنها باعث ایجاد مشکلات اجتماعی، سیاسی و امنیتی در داخل کشور شده، بلکه در آینده روابط ایران با همسایگان خود را نیز دچار چالش بسیار خواهد کرد. وخامت وضع محیط‌زیست ایران یک خطر بالقوه بی‌ثبات کننده امنیت ملی برای ایران است؛ زیرا امنیت، انسجام داخلی، سلامت عمومی، محیط‌زیست شکننده و اقتصاد کشور را تهدید می‌کند. بر این اساس برای به حداقل رساندن تهدیدات، جامعه باید نسبت به محیط‌زیست، مسئولانه‌تر رفتار کند و خود را در قبال محیط‌زیست اطراف مسئول بداند. در صورتی که این مشکلات را با دقت و جدیت پیگیری نکنیم، آنگاه به قطع دچار فاجعه و محکوم به نابودی خواهیم شد. مشکلات کنونی محیط‌زیست در ایران نیاز به توجه سریع و اورژانسی دارد.

نشان داد که علاوه بر پیامدهای مثبت از قبیل (توسعه پایدار، حفاظت از محیط‌زیست، ایجاد همبستگی اجتماعی، تقویت هویت فرهنگی، افزایش دل‌بستگی مکانی، رضایت مردم، کم شدن سرعت رسیدن به بحران، حفاظت از تنوع زیستی، مترادف ساختن توسعه با فرهنگ)، پیامدهای منفی نیز با احتمال مغایرت و تفاوت در نتایج وجود دارد؛ بنابراین همانطور که آی هی و گرینبرگ (۲۰۰۸)، تاکید داشته اند؛ باید گفت که امروزه پیامدهای بلندمدت و مهم کنش انسان بر محیط‌زیست روزبه روز آشکارتر می‌شود، به‌گونه‌ای که هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند که مسائلی مانند تغییرات اقلیمی، کاهش منابع سوخت فسیلی، آلودگی هوا، گرم شدن کره زمین و تخریب اکوسیستم‌های بکر مختص کشورهای توسعه‌یافته است. از این رو، توجه به این موضوع و اهمیت آن در زندگی بشر در قرن بیست و یکم، ضرورتی است که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد؛ اگرچه پرداختن به رابطه انسان و طبیعت و لزوم توجه به محیط‌زیست در تاریخ اندیشه اجتماعی، سابقه‌ای طولانی دارد. همچنین در پژوهش حاضر ارجاعات مفهوم به واضح‌سازی بیشتر ویژگی‌های رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست کمک نموده و از ویژگی‌ها حمایت می‌کند که از آن جمله می‌توان به تعامل مثبت با محیط‌زیست، به‌عنوان یک ارزش فرا مادی، حوزه عمومی اخلاق محیطی، رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید، ایجاد نگرش نسبت به رفتار هدف و فرهنگ‌های مدرن بشری اشاره کرد. معرفی مفاهیم مرتبط با رفتارهای مسئولانه جامعه در مواجهه با محیط‌زیست از قبیل رفتار بشر با زمین، کوچ از محوریت انسان به محوریت طبیعت، کنش‌های روزمره مردم نسبت به محیط، ارتباط متقابل انسان با محیط، شکلی جدید از سیاست‌گذاری محیطی با مشارکت مردم و بروز اخلاق محیط‌زیستی نیز به

جدول ۹. مفهوم رفتارهای مسئولانه در مواجهه با محیط‌زیست با روش تحلیل مفهوم تکاملی راجرز

Table 9. The Concept of Responsible Environmental Behaviors Based on Rodgers' Evolutionary Concept Analysis Method

مفاهیم مرتبط Related Concepts	ارجاع‌های مفهوم Conceptual References	پیامدها Consequences	پیشایندها Antecedents	ویژگی‌ها Characteristics
رفتار بشر با زمین، کوچ از محوریت انسان به محوریت طبیعت، تعامل بشر با محیط زیست، کنش‌های روزمره مردم نسبت به محیط، قضاوت‌های یک فرد نسبت به یک پدیده، تصمیم افراد جامعه برای استفاده از یک ایده محیط‌زیستی، کنش	به عنوان یک ارزش فرا مادی، حوزه عمومی اخلاق محیطی، وظیفه عمومی و همگانی، رفتارهای حمایتی در میان نسل جدید، تعامل مثبت با محیط‌زیست، ایجاد نگرش نسبت به	پایداری، توسعه پایدار، حفاظت از محیط‌زیست، ایجاد همبستگی اجتماعی، تقویت هویت فرهنگی، مترادف ساختن توسعه با فرهنگ، سلامت کودکان، تجدید حیات اجتماعی، پویایی حیات، افزایش دل‌بستگی مکانی، رضایت مردم، حفاظت گرایانه و	برنامه‌های آموزشی محیط‌زیستی، برنامه‌ریزی و مدیریت محیط، سلامت محیطی، بهبود خدمات، احساس رضایت از زندگی، مدیریت منابع انسانی سبز، مدیریت زباله، وسایل ارتباط جمعی، نیروی اجتماعی سازمان یافته، استخراج	۱. اندیشیدن کل‌گرا و ساختارمند 1. Holistic and structured thinking ۲. ترویج رفتار جامعه‌پسند 2. Promoting pro-social behavior ۳. ارتقاء کیفیت زندگی 3. Improving the quality of life

<p>اجتماعی، پیش فرض های مشترک ذهنی درباره اهمیت محیط زیست، ظرفیت مردم برای تبدیل کالاهای اجتماعی به یک جامعه شکوفا، شکلی جدید از سیاست گذاری محیطی با مشارکت مردم، مشارکت منصفانه و معنادار در تصمیم گیری های محیط زیستی، تأثیر فعالیت های انسانی بر روی محیط زیست</p> <p>Human behavior toward the Earth - Shift from anthropocentrism to ecocentrism - Human interaction with the environment - People's everyday actions toward the environment - An individual's judgments about a phenomenon - Society's decision to adopt an environmental idea - Social action - Shared mental assumptions about the importance of the environment - People's capacity to transform social goods into a thriving society - A new form of environmental policymaking with public participation - Fair and meaningful participation in environmental decision-making - Impact of human activities on the environment</p>	<p>رفتار هدف، شکل گیری نگرش های مثبت نسبت به محیط زیست، انسان، طبیعت و فرهنگ، ارزش های جهان بینی اساسی شخص، راه حل های رفتاری، رخداد محیط زیستی، فرهنگ های مدرن بشری، اصلاحات محیط زیستی، اخلاق کاربردی</p> <p>As a non-material value - Public domain of environmental ethics - Collective and universal duty - Supportive behaviors among the younger generation - Positive interaction with the environment - Forming an attitude toward the target behavior - Development of positive attitudes toward the environment - Human, nature, and culture - Fundamental worldview values of the individual - Behavioral solutions - Environmental event - Modern human cultures - Environmental reforms - Applied ethics</p>	<p>صیانت گرای، جامعه عادلانه، کم شدن سرعت رسیدن به بحران، حفاظت از تنوع زیستی، اطمینان از تنوع گونه ای، زیبایی نظام های طبیعی و استفاده حال یا آینده انسان از طبیعت، احساس کارآمدی، بهبود نحوه اداره محیط، اصلاح بهره برداری ها، ادامه ی بقاء، رشد جسمانی، اخلاقی، فکری و ذوقی</p> <p>Sustainability - Sustainable development - Environmental protection - Social cohesion - Strengthening cultural identity - Equating development with culture - Children's health - Social revitalization - Vitality of life - Place attachment - Public satisfaction - Conservationism and Protectionism - Just society - Slowing the pace of crisis - Biodiversity protection - Ensuring species diversity - Beauty of natural systems and present or future human use of nature - Sense of efficacy - Environmental governance improvement - Resource utilization reform - Continuation of survival - Physical, moral, intellectual, and aesthetic development</p>	<p>منابع</p> <p>Environmental Education Programs- Environmental Planning and Management- Environmental Health-Service Improvement-Life Satisfaction-Green Human Resource Management-Waste Management- Mass Media-Organized Social Forces- Resource Extraction</p> <p>سیاست‌های بخشی و ناحیه ای، جهش در تغییر عادات و شیوه های تفکر در مقیاس جهانی، درک از توانایی و قدرت بوم شناختی، مقررات محیط زیستی، اعتماد، قوانین طبیعی، شناخت قانون، ثروت‌های عمومی</p> <p>Sectoral and Regional Policies- Transformative Shifts in Global Thinking and Habits- Understanding of Ecological Capacity and Resilience- Environmental Regulations-Trust- Natural Laws, Legal Awareness, and Public Wealth</p>	<p>عوامل حاکمیتی و طبیعی</p> <p>Governance and Environmental Factors</p>	<p>۴. تضمین دوام درآمدت نسل فعلی و آینده</p> <p>4. Ensuring the long-term sustainability of current and future generations</p> <p>۵. عقلانیت اکولوژیکی</p> <p>5. Ecological rationality</p> <p>۶ روابط علی و معلولی</p> <p>6. Causal Relationships</p>
<p>Negative منفی</p> <p>بحران آب، از بین رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری، بحران غذایی، آلودگی هوای شهرهای صنعتی ایران، خشکسالی، افزایش سطح بیابان ها، تغییرات آب و هوایی، اسیدی شدن و فرسایش خاکها، ریزگردها و طوفان های شن</p> <p>Water crisis - Loss of plant and animal biodiversity - Food crisis - Air pollution in Iran's industrial cities - Drought - Desert expansion - Climate change - Soil acidification</p>			<p>نگرش، آگاهی و دانش محیط زیستی، فرهنگ محیط زیستی، سرمایه فرهنگی، اخلاق محیط زیستی، باورهای اخلاقی، ادراک محیط زیستی، ارزش، نیت محیط زیستی، نیت های رفتاری، رفتار گروه های اجتماعی، رفتار برنامه ریزی شده، رفتار قانون‌نگرا، احساس تعلق مکانی، احساس تعلق خاطر، رابطه احساسی و عاطفی افراد با محیط زیست، مشارکت مدنی، گرایش های حاکم بر جامعه، جهت گیری سیاسی افراد، دینداری، عقاید، سبک زندگی</p> <p>Environmental attitude, awareness, and knowledge- Environmental culture- cultural</p>	<p>عوامل فردی و اجتماعی</p> <p>Individual and Social Factors</p>	<p>۱. انسان محور</p> <p>1. Anthropocentrism</p> <p>۲. طبیعت‌محور</p> <p>2. Ecocentrism</p> <p>۳. عدالت محیط‌زیستی</p> <p>3. Environmental justice</p> <p>۴. رویکرد فمینیستی</p> <p>4. Feminist Approach</p> <p>۵. پایبندی به قوانین و تعهدات</p> <p>5. Adherence to Laws and Commitments</p> <p>۶. مسئولیت پذیری</p> <p>6. Sense of responsibility</p> <p>۷. گرایش به سازگاری</p> <p>7. Tendency toward adaptation</p> <p>۸. انگیزه مثبت، پذیرش اشتباهات</p> <p>8. Positive Motivation and Acceptance of</p>

and erosion - Dust storms and sandstorms	capital- Environmental ethics- moral beliefs- Environmental perception- values- Environmental intention- behavioral intentions- social group behavior- planned behavior- law-abiding behavior- Sense of place- Sense of belonging- emotional and affective relationship of individuals with the environment- Civic participation- Dominant societal tendencies- individuals' political orientation- religiosity- beliefs- lifestyle	Mistakes
--	---	----------

محیط‌زیست، شناخت قانون و ثروت‌های عمومی و به تبع آن بروز رفتار قانون‌گرا، نیت‌های رفتاری و احساس تعلق مکانی اشاره کرد.

بر اساس پیشینه نظری و نیز نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر و در راستای نهادینه کردن رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی، پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

۱. آموزش‌های عمومی مستمر به‌ویژه برای کودکان و نوجوانان در مدارس و خانواده برای شکل‌گیری رفتارهای محیط‌زیستی.

۲. فرهنگ‌سازی و فعالیت جنبش‌های اجتماعی و سازمان‌های حامی محیط‌زیست مردم‌نهاد مانند شهرداری با نصب بنرهایی در مورد حفظ حیوانات بومی، کم‌آبی و

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

همچنین در پاسخ به بخش دوم پرسش پژوهش، همان‌طور که در بخش نظری مقاله ذکر شد و بر اساس بیش‌ترین تکرار مطابق جدول ۹، نگرش، آگاهی و دانش محیط‌زیستی از پیش‌شرط‌های ضروری در تغییر رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی است که منجر به تقویت احساس مسئولیت نسبت به محیط‌زیست خواهد شد، پذیرش مسئولیت محیط‌زیستی، اخلاق محیط‌زیستی را در جامعه توسعه می‌دهد و توسعه اخلاق محیط‌زیستی عاملی مؤثر در رفع بحران‌های محیط‌زیستی به شمار می‌رود به‌گونه‌ای که انتظار می‌رود نگرش سلطه و هجسه به محیط‌زیست به نگرش سازگاری و احیای محیط‌زیست تبدیل شود. در این‌بین آگاهی محیط‌زیستی از دیگر عوامل مؤثری است که اکثر محققان بر رابطه مثبت آن با رفتار محیط‌زیستی اشاره داشته‌اند. همچنین عامل فرهنگ، پتانسیل زیادی برای تأثیر بر محیط‌زیست دارد. از دیگر عوامل مؤثر بر رفتارهای مسئولانه جامعه می‌توان به مواردی همچون، احساس تعلق خاطر و رابطه احساسی و عاطفی افراد با

References

- Abdollahi, A. S., & Sadeghi, H. (2024). "Environmental Attitude, Knowledge, and Energy Consumption Behavior (Case Study: Citizens of Isfahan)". *Journals of Environmental Education and Sustainable Development*, 12(3), 29-42. [In Persian]. <https://doi.org/10.30473/ee.2023.65153.2559>
- Akhtar, S., Khan, K. U., Atlas, F., & Irfan, M.

- (2022). "Stimulating student's pro-environmental behavior in higher education institutions: An ability – motivation– opportunity perspective". *Environment, Development and Sustainability*, 24(3), 4128- 4149. <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01609-4>
- Azadkhani, P., Saadatnejhad, M.,

- Sharafkhani, J. (2018). "The Evaluation of Environmental Education and Environmental Protection Practices of Female High School Students in Ilam". *Human & Environment*, 1(16), 139-153. [In Persian].
https://dorl.net/dor/20.1001.1.15625_532.m1397.16.1.12.3
- Abbaszadeh, A., Bani Fatemeh, H., Alizadeh Aghdam, M.B., Alavi, L. (2016). "Study of Intervening Effect of Environmental Responsible Attitude on the Relationship of between Place Attachment and Environmental Behavior", *Journal of Applied Sociology the University of Isfahan*, 27(2), 61-80. [In Persian].
<https://doi.org/10.22108/jas.2016.20491>
- Alizadeh-Choobari, O., Zawar-Reza, P., & Sturman, A. (2014). "The wind of 120 days and dust storm activity over the Sistan Basin". *Atmospheric research*, 143, 328-341.
<https://doi.org/10.1016/j.atmosres.2014.02.001>
- Aghili, S. M., KHoushfar, G. R., & Salehi, S. (2009). "Social capital and environmental responsible behaviours in the north of Iran (Case Study: Gilan, Mazandaran and Golestan Provinces)", *Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources*, 16(1), 236-250. [In Persian] .
<https://www.magiran.com/p752530>
- Bentler, D., Kadi, G., & Maier, G. W. (2023). "Increasing pro-environmental behavior in the home and work contexts through cognitive dissonance and autonomy". *Frontiers in Psychology*, 14, 1199363.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1199363>
- Balunde, A., Perlaviciute, G., & Steg, L. (2019). "The relationship between people's environmental considerations and pro-environmental behavior in Lithuania". *Frontiers in psychology*, 10, 2319.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02319>
- Bararpour, K. (2008). "Assessing the Causes and Consequences of Occurrence of Environment Depletion Cycle in Kelardasht (Diagnosis and Theory)", *Journal of Environmental Studies*, 34(1), 13. [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.10258620.1387.34.45.13.6>
- Chen, Y. S., Lin, Y. H., & Wu, Y. J. (2020). "How personality affects environmentally responsible behaviour through attitudes towards activities and environmental concern: Evidence from a national park in Taiwan". *Leisure Studies*, 39(6), 825-843.
<https://doi.org/10.1080/02614367.2020.1778773>
- Constitution of the Islamic Republic of Iran. (2012). "Tehran: Islamic Consultative Assembly Printing House". [In Persian] .
<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/132239>
- Dhir, A., Sadiq, M., Talwar, S., Sakashita, M., & Kaur, P. (2021). "Why do retail consumers buy green apparel? A knowledge- attitude- behaviour- context perspective". *Journal of Retailing and Consumer Services*, 59, 102398.
<https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102398>
- Dlamini, S., Tesfamichael, S. G., & Mokhele, T. (2021). "Socio- demographic determinants of environmental attitudes, perceptions, place attachment, and environmentally responsible behaviour in Gauteng province, South Africa". *Scientific African*, 12, Article e00772.
<https://doi.org/10.1016/j.sciaf.2021.e00772>
- Esmailnejad, M., eskandari sani, M., & Rezaei, E. (2021). "An analysis of the culture and responsible environmental behaviors of Birjand citizens". *Journal of Human and Environment*, 19(1 (56)), 161-173. [In Persian].
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.15625532.1400.19.1.12.4>
- Feili, A., Alipour, S., Sabet, M., Sabet, A. (2022). "The Relationship between Environmental Knowledge, Attitude and Behavior with the Development of Environmental Ethics", *Journal of Ethics in Science and Technology*, 16(4), 81-89. [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22517634.1400.16.4.11.0>
- Fawehinmi, O., Yusliza, M. Y., Mohamad, Z., Noor Faezah, J., & Muhammad, Z. (2020). "Assessing the green behaviour of academics: The role of green human resource management and environmental

- knowledge". *International Journal of Manpower*, 41(7), 879-900. <https://doi.org/10.1108/IJM-07-2019-0347>
- Farahmand, M., Shokohifar, K., & Sayarkhalaj, H. (2014). "A Study of Social Factor Affecting Environmental Behavior of Residents of the City of Yazd". *Urban Studies*, 4(10), 109-141. [In Persian]. <https://www.magiran.com/p1273559>
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). "Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to Theory and Research". *Philosophy and Rhetoric*. 10 (2), 130-132.
- Hungerman, D., & Moorthy, V. (2023). "Every day is earth day: Evidence on the long-term impact of environmental activism". *American Economic Journal: Applied Economics*, 15(1), 230-258. <https://doi.org/10.1257/app.20210045>
- Heydari, M. (2024). "Explanation Dimensions of knowledge of Environmental, Mind feeling Attachment Behaviors of Environmentalist (Case study: Mountain of Darakeh)", *Journal of Environmental Studies, Natural Resources and Sustainable Development*, 8(27), 21-32 [In Persian]. <http://www.ensd.ir/post.aspx?id=869>
- Hasanidarmian, G., Sayar Khalaj, H., & Fatemi Khesal, M. (2021). "Investigating responsibly environmental behaviors with emphasis on connectedness with nature (Case study: high school students in Tehran)". *Sustainable Development of Geographical Environment*, 3(5), 1-17. [In Persian]. <https://doi.org/10.52547/sdgc.3.5.1>
- Hejazi, S. Y., Karami Darabkhani, R., Hosseini, S. M., & Rezaei, A. (2017). "Investigating Factors Affecting the Environmental Behavior of Members of Environmental Organizations of Tehran Province". *Journal of Environmental Studies*, 43(1), 17-30. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jes.2017.62057>
- Hemmati, Z., & Shobeiri, S. M. (2016). "Environmental Culture and the Factors Affecting It (Case Study: The Citizens of Shiraz City)". *Journal of Iranian Cultural Research*, 8(4), 197-215. [In Persian]. <https://doi.org/10.7508/ijcr.2015.32.008>
- Hajizadeh meymandi, M., sayarkhalaj, H., & shokohifar, K. (2015). "Cultural and Environmental Factors Among Residents in Yazd". *Journal of Studies of Socio-Cultural Development*, 3(3), 9-32. [In Persian]. <http://journals.sabz.ac.ir/scds/article-1-171-fa.html>
- Husted, B. W., Russo, M. V., Meza, C. E. B., & Tilleman, S. G. (2014). "An exploratory study of environmental attitudes and the willingness to pay for environmental certification in Mexico". *Journal of Business Research*, 67(5), 891-899. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2013.07.008>
- He, H. A., & Greenberg, S. (2008). "Motivating sustainable energy consumption in the home". In ACM CSCW Workshop on Designing for Families. (*Workshop held at the ACM CSCW Conference*), November. Also as *Technical Report 2008-914-27*, Department of Computer Science, University of Calgary, Calgary, AB, Canada T2N 1N4. September.
- Isaac-Marquez, R., Salavarría García, O., Eastmond Spencer, A., Ayala Arcipreste, M., Arteaga Aguilar, M., Isaac-Márquez, A., Sandoval Valladares, J. L., Manzanero Acevedo, L. A., & Manzanero Acevedo, L. (2011). "Environmental culture in high-school students. Case study of environmental education at the high-school level in campeche". *Revista electronica de investigacion educativa*, 13(2), 1-17.
- Joslyn, C., & Rocha, L. (2000). "Towards semiotic agent-based models of socio-technical organizations". In *Proc. AI, Simulation and Planning in High Autonomy Systems (AIS 2000) Conference, Tucson, Arizona* (pp. 70-79).
- Kazemi Saraskanrood, Z., Shirkhodaie, M., & Yahyazadehfard, M. (2023). "Providing a Pattern of Environmental Behavior Affectivity of Environmental Campaigns with a Systematic Review Strategy". *New Marketing Research Journal*, 13(3), 159-186. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/nmrj.2024.139893_2992
- Kountouris, Y. (2022). "Awareness days and environmental attitudes: The case of the

- “Earth Hour”. *Ecological Economics*, 195, 107367.
<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107367>
- Kuo, H. M., Su, J. Y., Wang, C. H., Kiatsakared, P., & Chen, K. Y. (2021). “Place attachment and environmentally responsible behavior: The mediating role of destination psychological ownership”. *Sustainability*, 13(12), 6809.
<https://doi.org/10.3390/su13126809>
- Lamino Jaramillo, P., Tabora-Sarmiento, S., Millares-Forno, C., & Boren-Alpizar, A. E. (2023). “The Theory of Reasoned Action as a predictor of environmental behavior: A cross-cultural comparison between college students from Texas, Louisiana, and Honduras”. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 33(4), 521-536.
<https://doi.org/10.1080/10911359.2022.2072040>
- Leonidou, C. N., Gruber, V., & Schlegelmilch, B. B. (2022). “Consumers’ environmental sustainability beliefs and activism: A cross-cultural examination”. *Journal of International Marketing*, 30(4), 78-104.
<https://doi.org/10.1177/1069031X221128786>
- Li S., Chen F., Gu X. (2022). “Effects of Group Emotion and Moral Belief on Pro-Environmental Behavior: The Mediating Role of Psychological Clustering”. *Int J Environ Res Public Health*. 19(18): 11190.
<https://doi.org/10.3390/ijerph191811190>
- Masoudi, M., Salajegheh, S., & Jalalkamali, M. (2022). “Investigating the relationship between environmental behavior and citizens' social responsibility(Case study of Sirjan)”. *Geography*, 20(72), 171-186. [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/http://dor.net/dor/20.1001.1.27833739.1401.20.72.10.6>
- Madani, K. (2014). “Water management in Iran: what is causing the looming crisis?”. *Journal of environmental studies and sciences*, 4, 315-328. [In Persian].
<https://doi.org/10.1007/S13412-014-0182-Z>
- Metcalf, Ashley. (2012). Green Culture: The impact of employee environmental culture. *Conference: Southeast Decision Sciences Institute*. Moore School of Business University of South Carolina, 1-15.
<https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2455.1929>
- Mehmetoglu, M. (2010). “Factors influencing the willingness to behave environmentally friendly at home and holiday settings”. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(4), 430-447.
<https://doi.org/10.1080/15022250.2010.520861>
- Negahdari, D., Poursaeed, A., Eshraghi Samani, R., Arayesh, M., & Naseri, B. (2023). “The application of planned behavior theory in explaining environmental behavior of villagers of Ilam province in protection of oak forests in South Zagros”. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 54(4), 809-831. [In Persian].
<https://doi.org/10.22059/ijaedr.2023.350774.669189>
- Nazari, E., & Jalili Sadrabad. S. (2020). “The effect of satisfaction on behavioral intentions of pro-environmental tourists (Case Study: Taq Bostan Kermanshah)”. *Geography*, 18(64), 120-132 [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27172996.1399.18.1.9.4>
- Outhwaite, W., & Batamore, T. (2013). “The Dictionary of Twentieth-Century Social Sciences”, translated by Hassan Chavoshian, Tehran: Ney Publishing House, first edition [In Persian].
<https://nashreney.com/product>
- Osbaldiston, R., & Schott, J. P. (2012). “Environmental sustainability and behavioral science: Meta-analysis of proenvironmental behavior experiments”. *Environment and behavior*, 44(2), 257-299.
<https://doi.org/10.1177/0013916511402673>
- Powell, R. B., & Ham, S. H. (2008). “Can ecotourism interpretation really lead to pro-conservation knowledge, attitudes and behaviour? Evidence from the Galapagos Islands”. *Journal of sustainable tourism*, 16(4), 467-489.
<https://doi.org/10.1080/09669580802154223>
- Rezadoost, K., Navah, A., Boudaghi, A., &

- Alidadi, N. (2023). "Social determinants of responsible environmental behavior (Case of study: Citizens of Shush) with an emphasis on KAP model". *Urban Sociological Studies*, 46 (13), 1-30 [In Persian].
<https://doi.org/10.30495/uss.2023.703051>
- Rezaei, M., & Shobeiri, S. M. (2017). The Effect of Social Networks Usage on the Promotion of Pro-environmental behavior in Tourism (Case Study: Telegram Social Network). *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(21), 28-53.
<https://doi.org/10.22080/jtpd.2017.1527>
- Rezaian, A. (2005). "Fundamentals of Organizational Behavior", *Tehran: Samt Publications*. [In Persian].
<https://samta.samt.ac.ir/product/9686>
- Rodgers, B. L. (1989). "Concepts, analysis and the development of nursing knowledge: the evolutionary cycle". *Journal of advanced nursing*, 14(4), 330-335.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1989.tb03420.x>
- Safa, L., & Mohamadian Saghinsara, V. (2020). "Factors Determining the Pro-Environmental Behaviours in the Rural Regions of Tabriz County". *Environmental Education and Sustainable Development*, 8(3), 97-116. [In Persian].
<https://doi.org/10.30473/ee.2020.6766>
- Soleimanpouromran, M., Alidadiyani, F., & Sodagar, H.R. (2017). "Environment, Politics and Globalization A Historical Review on Environmental Theories", *Journal of Environment and Interdisciplinary Development*, 2(58), 43-56 [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.29809088.1396.2.58.4.1>
- Soleimanpouromran, M., & Yarmohammadian, M.H. (2015). "Environmental Education Towards an Integrated Curriculum". *Qaemshahr: Mehr-e-Nabi Publications*. [In Persian].
<https://ketab.ir/book/02ac0425-a5cb-47a9-9567-df4882aabcb7>
- Schumacher, Ingmar. (2013). "The Endogenous Formation of an Environmental Culture," CEEES Paper Series CE3S-04/13, European University at St. Petersburg, Department of Economics.
- Tavakolaghayarihir, H., Alizadehaghdam, M., & Honarvar, H. (2016). "The relationship between Environmental literacy and Responsible-Sustainable Consumption (The Case of Urmia Citizens)". *Journals of Environmental Education and Sustainable Development*, 5(1), 53-65. [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223057.1395.5.1.4.9>
- Shahnoshi, M., & Abdollahi, A. Al-S. (2007). "An analysis of the environmental culture of the people of Isfahan and some of the factors affecting it". *Isfahan University Humanities Research Journal*, -(2 (23) (Special Social Sciences)). [In Persian].
<https://www.magiran.com/p462349>
- Taskin, O. (2009). "The environmental attitudes of Turkish senior high school students in the context of postmaterialism and the new environmental paradigm". *International Journal of Science Education*, 31(4), 481-502.
<https://doi.org/10.1080/09500690701691689>
- Tohme, Georges (2002). "Cultural Development and the Environment. Translated by Mahmoud Sharepour". *Tehran: Ghazal Baz* [In Persian].
<https://www.gisoom.com/book/1195489/>
- Wittenberg, I., Fleury-Bahi, G., & Navarro, O. (2023). "Environmental attitudes in context: conceptualisations, measurements and related factors of environmental attitudes". *Frontiers in Psychology*, 14, 1219471.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1219471>
- Wierzbinski, B., Surmacz, T., Kuzniar, W., & Witek, L. (2021). "The role of the ecological awareness and the influence on food preferences in shaping pro-ecological behavior of young consumers". *Agriculture*, 11(4), 345.
<https://doi.org/10.3390/agriculture11040345>
- Zare, B., Niazi, A., Habibpour, K., & Karami, N. (2020). "Meta-analysis of influential factors on environmental behaviors among citizens". *Social Problems of Iran*. 11(1), 281-297. [In Persian].
<https://www.magiran.com/p2225158>